

ВІКТОР ГУДИМ

КОСА ЛІНІЯ

ВСТУП

Позначені пляном

лінії і пунктири—

Стиснули темпом, кинули гасло:

Горіло в серцях—не гасло—

«П'ять за чотири»!

Кожну цифру, кожен вектор

Ми переклали на мову фактів:

Диктує владно темпи, такти

Соціалістичний сектор.

Рикошетом куль—криві штреків;

В норах земля—до дна:

Глухий блиск, далекий

Прощупали і сказали—нам!

І сказали землі—віддай!

В тісних ходах—печерах,

Кололась земля, як трухлявий череп—

Обгрівали

Подум'ям домен

Край!

Життя обривалися дні, як стрічка,—

Та голос—не хрип,

Вогонь—не гас...

Донбас—

Це пісня про п'ятирічку,

Це пісня про самих нас.

Це пісня на повний голос,

Про тих, що темпи мчали,

Що, як зелений колос,

Вирощували п'ятирічку

І оберігали.

Що руки і рухи звели у темп,

Щоб голос—не глух,

Вогонь—не гас!

Донбас— Це край не початий тем

Про самих нас.

І пісня моя не про сірі вітри,

І пісня моя не про небо, що висне:

Про тих, що витранюють «П'ять за
три»—

Трими, моя пісне!

САМ-НА-САМ

— Шалімов!—

Сказав Леонід,—

Я хочу з тобою сам-на-сам

Одверто, як слід

Говорити товаришам.

Як зброю, я гнів буду зводить,

Як лезо, убік одведу образу:

Я і ти—мобілізовані разом

На шахту

Од нашого заводу...

Коса лінія—не туди гнеш:

Сором мені за твою роботу—

Схибив і схаменутись не встигнеш,

Як прогляне болото.

Ти робітник, а чи видно

Твою роботу, твоє обличчя?

Труднощі є—я не хничу,

Ти ж розгубився: сідаєш на дно.

Прогули учора, п'яна:

До крові обличчя подряпали.

Біля шахткому зламали обаполи

І розвалили трухлявий ганок.

Тільки й твого—дурна слава,

Тільки й чули: бешкет, прогули...

А як забійника східньої лави

Тебе ніде не чули!

Візьмемо в руки,

Сам розумієш—ти не дитя;

Так дисциплінкою скрутим.

Як вимагає життя!

Шалімов: Брось, Леоніде, знаю

До чого веде твій міст:

Ти—підлабузник, ти—кар'єрист!

«Моя хата скраю»—

Буде для тебе девіз.

Штейгером будеш за гроші,

Мо' не поганим—хорошим.

І парт-білет, що привіз,

Як зайвий, смішний атрибут,

Межи очі кинеш—на!

Кімната і вірна жона—
Ось твоя путь.

Хіба не знаю—забудеш Хлоню:
Штейгер! Вона-ж—робітниця!..
— Дочка інженера Агнуса,
Що ім'я ламає:

Льо-ня!

Льо-ня!—

Заповнить твоє життя.

Зрадите гасла походу,
Одверто, як друг, кажу тобі:
Будеш робити аби-аби,
А може—
Ні за холодну воду.

Шалімов з обличчя зітер піт—
І на ходу «узяв ногу»..
— Серйозність удавану, пересторогу
Твою—не можу терпіть...

Я жив! Я знаю ціну життя!
Доля моя ще не згасла:
Буду свої просувати гасла—
Хай я наївне дитя.
Леонід: Дурниці верзеш, Шалімов!
«Я, мов, і—ви, мов»

Ти знаєш мене:
Твої прирікання одвію, як попіл.
А ти стережись—прогине
Багнока. затопить.

Сказав Леонід і став:
— Прощай!
Поспішав дописати листа.

ЛИСТ

«Давно вже од вас з заводу; ;
З пам'яті давність стирає лиця..
Візьму відпустку або з нагоди
Заїду—буду про все хвалиться,
А тепер коротко про життя тут—
Про свою 21 шахту.

Робота в'яла. Голова шахткому
Не краще зава:
Як господарник—одна утома,
Як організатор—халява!
Хіба це діло: мовляв,—робіть!
Коли тривога—ставай на вахті.
Тільки подумать: на шахті
Механізації, що... кліть!

Видобуток в ручну гоним —
Жадної врубівки, жадного електровоза,—
Путі несправні—
Буряться вагони.
Як прірва

На шахті прориву загроза...

Комса горить! Надія є!
Будемо битись—питання руба:
Хай маловір як сновиди, нидіє—
Ми
Доб'ємось
Більшовицького

за-

руба!

Кинемось в гуцу, в вир!
Візьмемо вугіль, як Перекоп бійці.
Підемо дружньо—бо й ці
Фронти вимагають од армій—рви!

Життя не дамо здирам:
Рвачу, спекулянту, гаду!
Призначили штейгером—
Організую бригаду:
Буду ударником
І

Бригадиром.

Дістану врубівку. Скажемо заву:
— Готово! Як по канві тепер ший!
Візьмемось самі—
Механізуємо лаву.

Даю присягу:
Буду з ударників перший...

Ударно робитиму, як на заводі—
На вугіль упертість, порив.
Страшний, як холод безодні.
Ми—комсомоля,

ліквідуєм

прорив!

Кінчаю. Працюйте! Живіть!
Р. С. Напишіть, де Хлоня—
Чому мовчить? Палкий привіт!
Ваш Льоня».

БЮЛЕТЕНЬ ТРИВОГУ БИВ

Майнула остання станція—
(По рейках приструнені кроки!).
І, навернувши долоні широкі,
Гарчало гальмо Казанцева.

Вгинались хребтами ресорні дуги:
Пружинила, як гітара
Вигуляна тара—

— Приїхали брать вугіль!
Бюлетень тривогу бив.

Бюлетень, як оратор до всіх говорив:
— Товаришу,
Забійнику,
Штибовий!—
— Прорив!

— Прорив!!

— Прорив!!!!

Лягало, як пляма
На лиця шахтарські це.
А цифри на місці, як вовча яма,
Що крутить
води кільце!..

ЗБОРИ

Телеграму читали вчора.
Збори зідхнули разом—Гех!
Дійсність, як присуд сувора:
— За браком вугілля
Закрили цех...

Як бомба бухало:
— Слово!
(Забійник старий).
— Говори!
— Шахтарі! (в груди). Шахтарі!
(Знову).

Серце з нас, а—
Ліквідуєм

Прорив!
Як паморозь—на лицях втома.
Говорив голова шахткому.
А потім так зустріли...
Говорив інженер тов. Ліндер...
..«На вугілля брилами камінь:
Наче в полоні лежать пласти.
Голими їх не взяти руками.
Як не мости!

Робота тяжка. Один не здола.
Не звалиш всього на робочу спину.
Мусимо взяти до лав
Собі на підмогу
Врубову машину.

Треба електрики і машин.
Кабель просмолений Штерівки.

Треба його до лави.
В землю в забій спустить.
Хай пробива пласти,
Хай із забійником опір долає.

Більш до машини вимог!...
Слово забрав Шалімов:
— «Тут говорив тов. Ліндер
Те-хніку, мов, до лав.
Як от забійник, бачив він десь—
Жилонгою опір долав.

Мені здається,
Тільки у цехові рейки гнє ток
В штреках. Кажу од серця.

Йому не ганять вагонеток.
Врубовка—річ не погана:
Тільки рукою дістанеш згори.
Я говорю:
Дайте краму—
Без врубовки
Ліквідує
Прорив!

Шалімов, як віск зблід:
«Знову супроти мені Леонід».
Слова дошкульні, як кулі,
Шалімова тиснули до стіни:
— Дезертир, найбільше прогулів...
Живим підгнів.

— Ти ж перепродав взуття—ти!
Руки б таким відтяти
...Чуба нервово рукою гладив.
— Нас не бере ні зневіра, ні втома:
Перехідний прапор Профради
Буде
у залі

шахткома!
Пізно кінчилися збори.
Воля єдина юрм—
— Врубовку взяти в шори:
Країні вугіль—
А штрекам штурм!

БЮЛЕТЕНЬ

Кожна зміна день-у-день
Виправляла бюлетень:
Наче стовп гарячий вихру
Видобуток вгору вихрив.
І у цифрах, як в свічаді
Гуснув—сходив труд бригади.
Шахта немов калейдоскоп:
Вставляли над стволом пилу смуги.
Приймать не встигав вугіль
Чорний од сажі
копр.

ДЕ ВІН?

На роботу Шалімов прийшов зарані.
Про себе думав—закдїть... дїтвора!
(В самого вуси, як хвіст... тарані).
...Кинув кайло і—«на гора»!

Робота стала.
Треба забійника—де він?
...Пішов. Як змія випускала жала
В імлу лямпа Деві.
— Хлопці, тоді сидіти!
Озався Ляоня—беру лома...

Норму треба видати,
А про Шалімова
Розглянуть
На засіданні шахткома.

РЕЙД «Л. К.»

Голова шахткому: Леоніде!
Справа така:
Коней узяти ніде,
А в Зубані треба послати ЛК.
Там засіли головотеси—
Подумай сам:
Врубовку привезли з Одеси—
Іржа їсть, а не дають нам.
Ситуація така
Ще у конфлікт перейде...
Гниду завісу мусить ЛК
Прорвати
Негайним рейдом!
Леонід: Наші коні—
Засідлані,
Напоготові!..

Кінноті черговий наказ:
Під обстріл узять бюрократу—
Підважить його, як домкратом,
Коли з механізмами не гаразд!..
І от в барикадах бар'єрів, в тенетах
дверей
За п'ять кілометрів од шахти.
Живі, як крик виринали факти, —
ЛК робила рейд.

— Парком? Так-так! З 21, шахти!
ЛК робила нальот,
І от

маємо факти
Це ж ганьба:
Врубовку привезли з Одеси
І майже рік з вини головотесів
Лава її не бачить.
...У нас нема машини,
Зубанівський «зав»

З невідомої причини
Машини
не дав...

— Добре! добре! (Одбій).
...Порада така:
Висновок свій
Передасть до КК.
Машину для нашої лави
Дадуть з рудоуправи!

ДЕНЬ ЗАБОЮ

Шалімов шалів (не прогавив!).
Лайкою рота він дер,
Кели привіз з рудоуправи
Врубовку Ліндер...
...Прийшли піонери.
— Демонстрація!
На шматках фанери:
...За п'ятирічку...
...За продукційність праці.
Бабино літо вітер з піль ніс.
Людському потоку не було впину...
Так зустрічала машину
Суспільність.

До вечора не було утагу
Натовпам, тиску.
А вечором залізним писком
Нирнула машина в лаву.

Ішли на роботу—
Кожен звик:
Костюм протертий.
Порваний чобіт, кривий черевик
І туго підв'язані гетри...
— А ти, як, товариш Арон?
Сьогодні вугільний похід.
— Гех, накачаєм не сотню тон,
Гех, накачаєм не трохи!
Підвівсь юнак,—
Куртку накинув—єсть!...
Вугілля треба надати так.
Щоб било, як гейзер
На 110.

Пультує з ствола, як артеріальна—
дуй!

Ухвалу виконать: 120 тон
В день забою—до ешелону
Імени VIII з'їзду...
...А камінь тисне, на пласт насів.
В повітрі висне дзвін голосів:
— Конвеєр, конвеєр, несіть листи!
— Качай там, качай там—під спід пусти.
Качає роботу, качає братва:
Вагони з вугіллям під гору йдуть...
...Кваліфікацію
на
хо-ду!

Раз—два...

Згустком слів рапорт:
Лава готова. Був—розгартіш.
Не здамо позицій: прапор
Профради буде наш!

НІЧНА АТАКА

День, як не був—вечір:
 Знову шахтюрки на плечі..
 Друга шабашить зміна.
 Кліть, мов у яму рина—
 Тряско тряслась в лихоманці цямрина.
 Цвіль обспалась, як піна..
 Мариш і мариш..
 — Така вже жисть.
 Слухай, товаришу!
 Краще держись.
 Шахта не любить
 «Любітелей» гав:
 Зціпив би зуби,
 і—мовчав!
 Може хитнути:
 Зіб'є кліть.
 — Ну, ти там! Ну, ти!..
 Швидше їдь.
 ...«Дів-чи-и-на риб-чи-и-на..
 «Чего-о те на-а-да»..
 Стала машина—
 Виходь бригада.

Льоня оглянув бар:

— Да-
 вай!

Да-
 вай!

Рукою натиснув контрольну ручку.
 Машина рвонула рвучко
 У пласт заглибивши край.
 По лівій повзали руки звиклі
 До грому.

судороги і—
 пилу.

Зуби, розпечені, куці, як ікли,
 Загравую в очі били.

Машина шаліла залізом ікл—
 Кришилась в крихти плита.
 — Рубати б! Підрізувать! Та—
 Кінчився цикл.

Машину спинили—і враз.
 В лаві посипавсь камінь.
 Рухів із тіла не вирвеш руками;
 Кожен рух, кожен м'яз—
 Захолонув,
 зав'яз!
 Вітер обвалу—кущі калічив:
 Ламав стояни на паліччя.
 Серце стукало!
 Серце жувало крик!

Било молотом у грудну клітину.

Льоня блідий і мокрий

Метався:

— Машину!

— Машину!

Пада! Пада! Пада!

Рукою махнув—з лави!

Замучена,

зморена—мляво

Обмацувала

путь

бригада.

Холодний камінь.

— Далі куди?

Дорога нерівна.—

Мовив хтось: Льоня, ти підвів нас!

Тепер—веди!

Голос: Мовчи! Десь недалеко

Гуде вітрогон.

Вітром обгоне....

— Хлопці!

Крикнув Льоня.

— Ми біля штреку!

Знову ідуть. Ходок.

Мацали пальцями низ.

Рвучкий холодок,

Як сумнів—

Морозив.

Гриз.

Пройшли штольнію. В обличчя—світ!

І може з ляку,

Чи з радості, що живі—

Один з бригади

Дитям

Заплакав!

САЛДАТИ П'ЯТИРІЧКИ.

Урочисті збори. Прапор

Профради кроснами звис над

Головами ударних бригад,

Що урочисто давали рапорт...

Слова дорогі, як радій.

Радість легка, як бриз:

Комсомольській

Ударній

бригаді

Належить

перший

приз:

... «Салдатам п'ятирічки бравим,

Кращим ударникам, героям,

Що врятували врубівку в лаві—
Грамоту ЦК гірників даруєм»...

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Шалімов наш ворог.
Ніхто не питав—хниче чого?
Його,
Що не має нічого—робітничого.

Врочистість давила, як зашморг...
Зійшлися кінці в поемі.

Шалімов живе. Усім набрид.
Він кримінальними вправами
Хоче закінчить тему:
Отже—зустрінете
підважте як слід!

ПАВЛО КОНОНЕНКО.

МІЙ ПЛЯН

Перший день декади—
партосвіта,
Другий—українська мова...
Так проходять вечори зимові.
Культестафета,
до партосередку візита.
П'ятий день,—відпочинок умовний,
Це вже мій авторський день,
Коли я складаю нових пісень—
Про колективи
та електровні.
Я, як і всі,
Працюю за пляном,
Керуюсь відозвою «надхнення»,
Але від надхнення—
не буваю п'яним
І римами не буваю полонений.
Так ось проходять
день за днем,
(Даруйте нудні прозаїзми),
Але є в декаді ще одне:
Боротьба
з лишками
капіталізму.
Це ж не римована слова гра,
Це вже не «інтермеццо»,
Коли на єдину країну Рад—
Тисяча інтервенцій.
Більше готовності.
Ширше крок—
Вдарних бригад робітничих.
На бойовому зводі курок—
Ось де мій плян виробничий.

Р. МУРАШКА

БОРОТЬБА ПРОТИ НАЦІОНАЛ-ДЕМОКРАТИЧНИХ ЛИЦАРІВ У БІЛОРУСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Перші факти наявної боротьби проти націонал-демократизму в білоруській літературі належать до того часу, коли на території Радянської Білорусі затихли громи громадянської війни, і коли разом з ліквідацією лишків білоруських банд почалося відновлення зруйнованих наймитами всесвітнього імперіялізму заводів і фабрик, попалених сел, зруйнованих шляхів сполучення та інших культурно-матеріальних цінностей.

Перші авангардні бої розгорнулися навколо поеми М. Чарота «Босі на вогнищі» 1922 року. Група білоруських культурних діячів, серед яких були й деякі комуністи, стверджувала, що ця поема не має нічого спільного з пролетарською літературою, що «Босі на вогнищі» це люмпен-пролетаріат, босяки, які пішли за революцією, щоб розбагатіти, нажитись і, що поема просто переспівує «Дванадцять» російського поета А. Блока. А все ж, цій групі не пощастило знеславити «Босих на вогнищі» і скомпромітувати самого автора, як пролетарського поета. А їм цього надзвичайно хотілося, бо треба було довести, що нема й не може бути пролетарської літератури на Білорусі. Багато видатних комуністів — відповідальних партійних робітників, стали на захист «Босих на вогнищі». Оцінка, яку дав поемі В. Кнорин, як творові, від якого білоруська пролетарська література іде далі швидкими кроками, лишилась за нею і до сьогоднішнього дня.

Все ж перша поразка не відбила охоти в націонал-демократів і вони відійшли на свої закриті позиції, замасковані лояльністю до радянського ладу, взагалі і радянської Білорусі, зокрема. Ця поразка стала їм як досвід і штовхнула до нових підливних форм роботи в галузі ідеології і особливо в галузі літератури й літературної критики. Коли 1923 року заснувалося об'єднання молодих революційних письменників «Маладняк», то вони пробують створити в ньому свій опорний пункт. Через індивідуальну обробку окремих письменників з «Маладняка», навіть не з гірших революційних письменників вони поступово заражають їх зневір'ям до правильного розв'язання національного питання від Комуністичної партії, отруюють смертельним трунком націонал-демократизму. Зовсім не випадковим був відхід од «Маладняка» групи письменників і поетів, які утворили організацію «Узвишша». Байками з'являються всі ті твердження узвишанців, що їх розходження з «Маладняком» тлумачиться ніби то лише незгодою в деяких організаційних питаннях. Це вже не важко встановити тепер, коли значна частина «Узвишша», через науку в націонал-демократів, стала до лав їхньої контрреволюційної організації. Один з пунктів досить тьм'яної декларації «Узвишша» говорить, що створення білорусь-

кої художньої літератури можливе лише «через активізм, як ту суть, якою проймається художній твір у своєму ідеалі і так відживляє витрачену,— на боротьбу проти гніту панівних клас і націй — енергію трудящого люду, на творчість великого життя».

Активізм, що його оголошено як шлях для створення білоруської художньої літератури, нагадує нам теорію, яку активно проповідував А. Бабарека (один з лідерів «Узвишша») на першому з'їзді «Маладняка» 1925 року. — теорію «Визволення білоруської душі».

За Бабарекою, справа, виходить, у тім, що в нашій реальній світі існує, — як якась абсолютна соціально-класова категорія, — *пригнічена білоруська душа*, цю душу треба визволити з під якогось гніту. У чім же справа? А ось у чім. Вульгарно сказавши, А. Бабарека украв свою теорію в Західно-білоруського націонал-фашиста А. Луцкевича, який вважав (як це — загальновластиве для націонал-демократів), що білоруський нарід класово одноманітний, що він не мав і не має в себе буржуазії, класи тнобителів, експлуататорів. Отже виходить, що пролетарська революція прийшла на Білорусь зовні, її занесли чужинці, що все це штучне, і для Білорусі потрібен якийсь самостійний шлях розвитку. Звідси і активізм цей зашифрований «вченим» туманом, наступ проти пролетарської літератури і її керівництва. Націонал-демократичні вуха А. Бабареки видно із-за всього цього «вченого» туману. А щодо самостійного особливого шляху розвитку Білорусі, то відомо, що це за шлях. 1921 року, теперішній верховод брудних контрреволюційних справ націонал-демократ Я. Льюсик у «Бій при Грюнвальді» писав, що німців не розбили б поляки, коли б не допомогли їм Смоленські полки, а що Смоленські полки — це полки білоруські, — відомо. Отже бачимо як історично зумовлено і зведено шлях розвитку Білорусі: у союзі з Польщею, сучасною фашкистською Польщею. Ось який він, своєрідний, особливий шлях розвитку, шлях «визволення білоруської душі». А тим часом чи варто особливо багато розмовляти про це після того, як підчас білопольської окупації, Білоруси націонал-демократи у Менську вітали Пілсудського, як «господаря землі Білоруської на його рідній земельці». Коментарів до цього зовсім не треба. Усе ясно.

1926 рік, — рік загостреної класової боротьби відзначається низкою вилазок націонал-демократизму. Створивши свої опорні пункти в ділянках культури й зокрема, літератури, націонал-демократи організують «зліт» на «білоруській академічній конференції реформи правопису». Там беруть участь, поспіль зі старими зубрами з БНР, і старі письменники — відродженці і нові з «Узвишша». На цьому «зльоті» націонал-демократи доходять до такого ступня наглості і нахабства, що виносять із зали засідань бюст Леніна.

Щоб успішніше впливати на літературу, націонал-демократи посилають на постійну роботу у «Молодняку» своїх випробуваних представників. Доходить навіть до того, що ті представники пролазять до керівних органів об'єднання. Під великим натиском дрібно-буржуазних куркульських елементів, ідеологічно оформлених в націонал-демократичну течію, більшість керівництва «Маладняка», через рік після «відколу» групи «Узвишша», нібито

за масовість організації, воно справді роблять чистку об'єднання, яка в результаті приводить до катастрофічного стану, з п'ятисот осіб у об'єднанні лишається тільки щось із 70 і характерно, що серед цих, якраз, залишилися елементи одверто чужі і навіть ворожі за своїми націонал-демократичними тенденціями (Касп'ярович, Купцевіч, Жилка, Гаврук і деякі інші). Що далі в ліс, то більше дров. Пориваючи з масовим літературним рухом і по інерції будучи не в змозі спинитися після штовхана, зробленого націонал-демократизмом, більшість керівництва «Маладняка» відзначає «самоліквідацію об'єднання, яке нібито «переросло свої форми», і готує утворення «Полим'я», спільно зі старими письменниками відродженнями які, у своїй більшості перенесли націонал-демократичний тягар через 10 років Жовтня.

Здавалося б, що неухильно починають відживати в літературі наміри соціал-демократів, про завоювання літературних організацій.

Але ж у лавах «Маладняка» виросли нові кадри і ці нові кадри, на весь голос, заявили про своє існування. Група комуністів і комсомольців з підтримкою найближчих безпартійних, створює ініціативну групу, бере на себе керівництво об'єднанням, виключає з організації ліквідаторську групу, зв'язується з ВОАППом. Ось які події розгортаються в Білоруській літературі до початку 1928 року.

Тим часом чинність групи «Узвишша» з усією наявністю показала, що націонал-демократи зробили собі міцне гніздо в цьому об'єднанні.

Табличка—«Узвишша»—пролетарська організація—виявляє всю свою лицемірність. Лідери її починають частіше «посковзуватись»; доходячи до таких, наприклад, розважань, що «Узвишша» творить під прапором творчості літератури національної формою і пролетарською своїм змістом», що «Узвишша» і не думало розривати з громадською працею, сподіваючись проводити її й далі під керівництвом комуністичної партії в можливих для себе формах і керівництві» (Ул. Дубовка, «Гудок» № 114 за 1927 рік). Декларований групою активізм, як елемент націонал-демократичної наступальної скерованості, штовхає письменників із «Узвишша» до націонал-демократичних і явно куркульських творів. Я. Пушча пише:

«Листи до собаки», які мали належну відсіч у критичній статті А. Сенкевича у Ц. О. Партії «Звезда», Н. Лужанин до роковин Жовтня одверто пише у своєму вірші таке:

«Ми ня хочам радасьці вітаць, што чужимі дедзена рукамі». Коли Пушча лле сльози перед собаками і просить їх вартувати куркульські хутори, щоб не розвалилися, то Лужанин виявляє, просто свої відносини до винуватців розвалу цього куркульського хутора, до тих, хто історично правильно вирішає національне питання, відомо, що до них до цих «московських більшовиків». Але кожному піонерова відомо, що всі більшовики однакові: і москоські, і менські, і харківські, і варшавські і всі ін. І цим віршам Лужанин визначає своє ставлення вже не лише до «московських більшовиків», він визначає своє ставлення (одверто-ворожі), до пролетарської революції в цілому. В наведених словах ворожій холодності заховується реакційне нутро націонал-демократа.

До 1928 року визначилися з певною ясністю точки дотику колишньої керівної групи «Маладняка» з письменниками «відродженцями». У своїй декларації вони постаралися, задля гарного слова, запевнити авансом радянську громадськість, («маститим» «треба» вірити), що коли вони виявлять ворожі наміри йти проти пролетарської літератури, то вони, певна річ, виступлять проти цих ворожих намірів. Але виходить, що м'ярко стелиться та твердо спати. «Полимя» не лише по примиренському поставилося до виявлень націонал-демократичних куркульських тенденцій у творчості «Узвишанців», але й так само сприяливо пропустили крізь вуха й оповідання *«Вецер з усходу»* свого ж товариша по об'єднанню А. Дударя. А. Дудар, зовсім не двозначно, приписав міщанство й занепадництво і побутовий бруд у ВИШ'ах,—«Вітрові зі сходу», тобто вітрові з Москви. Стаючи на варце пролетарської літератури», поважні письменники і критики з «Полимя» «не взяли» до уваги й художнього нарису М. Зарецького,—«Подарожжа на нову зямлю», в якому, зовсім уже одверто, пропагандувалося ідею Століпінського прищепівського хутора, ставка на міцного культурного господаря, який повинен стати на Білорусі чимсь на зразок німецького фермера.

Крім цього, у нарисі чимале місце, не випадаючи з загального контексту, мала місце чисто буржуазна ідея,—змагання людини з природою. Коли взяти романи О. Кервуда для порівняння, то художній нарис М. Зарецького «Подарожжа на нову зямлю» нічим не різниться від них своїм розгортанням ідеї—безкласового змагання людини з дикою природою. Правда і людина у М. Зарецького досить таки дика. Тим часом, коли ми звикли розглядати змагання людини з природою за наших умов, як змагання класових сил. М. Зарецький розглядає його з погляду буржуазної теорії—як змагання чисто фізичне, іноді як змагання технічне. І дивлячись на машину він тужить, він сумує про те, що загинули одвічно-нерушимі обрії болотищ, що ріку Аресу вичистять землечерпалки і він більше не почує болючого крику чарота.

«Не зауважили» цього «поважні» критики з «Полимя» і не лише «не зауважили», а навпаки, де їм треба було, постаралися замазати деякі шпари у минулім і сучаснім. Так З. Желунівіч полемізуючи з деякими критиками творчості старих письменників не лише не дає в багатьох випадках марксистської оцінки творам, а й часто безапеляційно замазує, словесною фразеологією, чужі й ворожі сторони творчості окремих письменників і висловлювання критиків, як це було хоч би у статті про Я. Купалу та інш.

Навпаки він дає потачку, з дозволу сказати, таким критикам як М. Байков, Цвятков, Чаржинський, Вознесенський та ін. і в одній зі своїх статей каже: «Тут характерно, що Білоруська критика у своїй основі соціологічно-марксистська»... І далі: «Формальна критика, маючи на увазі голу гонитву за естетикою, тепер переходить в занепад навіть за умов розвитку російської літератури. Тим більше для неї трудніше пробитися в умовах білоруських».

Желуднович «відкриває Америку», відкрити уже, далеко раніш, націонал-демократами і яка полягає в тім, що білоруський народ клясово-одноманітний: буржуазію на Білорусі репрезентували, польські землевласники; службову інтелігенцію—виключно росіяни; крамарі—євреї; а білоруський народ—народ виключно трудовий. З цього висновки: ми, тобто білоруська література, менше підлягаємо ідеологічним хитанням, ніж російська.

М. Зарецький висловив це повніше й яскравіше на 1-му з'їзді Білаппу 1928 року:

«Російська література і російська культура така як вона є тепер, безпечно, має більше можливостей ідеологічно збочувати, ніж література Білорусі й України».

Виходячи з таких тверджень, група полум'янтів—Зарецький, Дудар, Желуднович,—виступають на 1-му з'їзду Білаппу, вже рішучіше. Той же Зарецький говорить: *«Сьогодні, товариші Молодняківці буде остаточно оформлено вашу організацію, як секцію ВОАППУ. Мені хотілося б що небудь сказати сприводу цього. Я не знаю чи це вам дасть конкретні результати, чи, може це лишиться чисто формальним явищем. Покищо я не беруся ні вігати вас, ні, фігурально кажучи, висловлювати вам своє співчуття. І далі: «Байдуже, під яким прапором ви йтимете»...*

Ця група дістала належну відсіч на з'їзді, її там добре побили з чим вона й пішла зі з'їзду. Зірвати вступ БілаППУ до ВОАППУ їй не пощастило, провести дезорганізаторську роботу через утворення з делегатів з'їзду опозиційну групу також не пощастило. Опозиційну групу було розбито по всіх пунктах їхніх виступів проти БілаППУ й ВОАППУ.

З цього моменту націонал-демократи відчували в БілаППІ справді представника й організатора пролетарської літератури і свого смертельного ворога. З цього моменту починається жорстока боротьба в таких формах, яких ще не бачила білоруська література,—боротьба, проти націонал-демократичної течії та її куркульських підлабузників.

Після цього літературні події розгортаються надзвичайно швидко. У художній літературі, головним чином, у журналах, з'являється багато творів одверто націонал-демократичного і контрреволюційного характеру. В «Узвишші» друкується реакційний нарис М. Луханина про радянську Случчину і зразку ж за ним поему В. Дубовки *«У порпурових ветразей узовіви»*,—не менше реакційна. Одночасово у «Полим'ї» виступає Ц. Гартны з оповіданням «Здареньне з камісарамі», у яким типи наркомів виведено темними лицарями легкого життя; вони на полюванні, а жінки дома з полюбовниками; отаман бандит—симпатичний ідеаліст—великодушно й таємно від інших бандитів пускає, на всі чотири боки, одного з комісарів, захопленого бандою на полюванні у лісі. А. Дудар пускає по руках в рукописі вірш *«Пасеклі наш край»*. Чужинці, росіяни-з одного боку і поляки з другого, розбили Білорусь на дві половини; висновок: заклик до боротьби проти «більшовицьких окупантів» у радянській Білорусі. І нарешті, у тому ж «Полим'ї» з'являється роман М. Зарецького *«Крывічі»*—квінтесенція на-

ціонал-демократичної творчості. Головліт після першої частини змушений був заборонити роман. У цьому романі М. Зарецький розгортає національ-демократичну програму дій безпосередньої боротьби проти радянської влади. У «Кривічах» єсть багато спільного з «Вальдшнепами» М. Хвильового.

Проти цих реальних вияв націонал-демократичної небезпеки в білоруській літературі, мобілізувалася білоруська асоціація пролетарських письменників. Треба було скерувати вогонь критики проти головних позицій ворога, знищити його вогневі пункти і вивести з ладу живу силу. Бій було дано, бій рішучий, знищувальний. У цьому бою велику роль мав центральний орган партії «Зв'язда».

До речі треба згадати про те, що М. Зарецький до того моменту висунув свою теорію,—*неоромантизм це стиль пролетарської літератури*. Зі своєю теорією він виступив на одному диспуті про шляхи розвитку пролетарської літератури. Суть теорії коротко полягала ось у чому: через показування сильних людей нашого часу, хоч би і негативних, хоч би із ворожого нам табору, художник заражає маси на боротьбу проти цих негативних і ворожих типів, веде маси на соціалістичне будівництво. Вся ця теорія потрібна була націонал-демократам, щоб виправдати націонал-демократичну творчість, щоб визнати закономірність і потребу націонал-демократичного шляху розвитку білоруської літератури. Ось для чого була ця «нова теорія» Зарецькому, власне не йому, а білоруському націонал-демократизмові, сам Зарецький виступив як агент цієї фірми.

Знищувальним вогнем зметено було вогневі пункти ворога, маску добродійства зірвано з агентів націонал-демократизму. Одіж з «революційної» фразеології упала додолу і націонал-демократи від літератури стали перед пролетарською громадськістю у всій своїй непривабній ворожій оголеності.

В результаті боротьби БілАППу й комуністичної критики проти націонал-демократизму в літературі, літературне об'єднання «Узвишша» у своїй самокритичній постанові частково визнала свої помилки. Деякі письменники з «Полим'я» намагаються тепер виправляти конкретною роботою.

При перших ударах, зроблених соціал-демократичним і куркульським підлабузникам і непосреднім агентам націонал-демократів у літературі,—за кордоном залеметили націонал-фашисти такі як Станкевіч, Луцкевіч, Островський і К-о: у радянській Білорусі, мовляв, почались утиски проти письменників «Узвишша» і «Полим'я», чий твори найбільше пройняті білоруським духом і гончі з БілАППУ на знак поданий у «Бальшавіку Беларусі» *єгермайстром тов. Конокоциним*, цюкують організації «Узвишша» і «Полим'я». Перші удари по націонал-демократизму,—націонал-фашисти взяли на себе і цілком свідомо. Коли розгромити націонал-демократизм в радянській Білорусі, то фашизм втрачає вірного союзника у готуванні інтервенції. Зі зміцненням і широким розгортанням колективізації й ліквідації на цих основі куркуля, як класи, гине надія на міцну опору націонал-демократизму і живу силу для імперіалістичних інтересів в тилу радянської Білорусі.

Тепер стає особливо зрозумілим велике пошавлення й активність націонал-демократів у БСРР. В період найбільшого згуртування сил пролетаріату, наймитства й бідноти з незаможниками й середняками для боротьби проти куркуля, у період найбільшого загострення класової боротьби на селі, націонал-демократи в місті виступили широким фронтом, але це, покищо, зі згорненими прапорами. Прапори держалось для урочистих випадків. Але урочистий випадок не прийшов і націонал-демократичні прапори разом з іншим таким лахмітям згорять у топці паровозу історії, історії, яку творять руки пролетаріату.

Коли було розкрито ОДПУ контрреволюційну організацію, до якої входили, великим відсотком,—узвишшанці і полим'янці, сили націонал-демократизму дуже розбито і пляни імперіялістичних інтервенцій порушено.

Але не можна на цьому заспокоюватись; ворога розбито, але його треба доконати. Це діло не на один місяць, це діло не місяців, а років, і можливо на довший час. Націонал-демократизм хоч і розбито, хоч він і слабкий, хоч ґрунт під його ногами хисткий, але ще на довгий час буде набирати всіляких офарбувань, міняти становище, шукати місць в нашому будівництві пролетарської культури і літератури. Білоруській асоціації пролетарських письменників, особливо його на постівському керівництві і активу треба держати вухо гостро. Щоденна, безперервна непримеренна боротьба проти Націонал-демократизму, боротьба за ідеологічну чистоту своїх лав—ось одна з найпотрібніших умов, щоб завоювати гегемонію пролетарської літератури в БСРР.

ЄВГЕН АДЕЛЬГЕЙМ

КРИЗА РОМАНТИКИ

I.

Новий роман Ю. Яновського «Чотири шаблі» привертає нашу увагу з двох причин. Поперше, нас цікавить літературна доля одного з найактивніших романтиків, його здібність, «на сьогодні», піднести твір на височинь актуальних завдань пролетарської літератури за доби реконструкції. Відповідні висновки примусять нас зробити певні узагальнення й помірковувати, в якій мірі романтичний стиль відповідає психоідеології пролетаріату, в якій мірі спроможний він відбити складні процеси нашої дійсності.

Подруге, «Чотири шаблі» свідчать про авторове бажання широко застосувати засади діалектичної методи до засобів художнього зображення нещодавнього минулого й сучасності. Але до таких спроб слід завжди ставитись дуже обережно. Матеріалістична діалектика має вирішальне значення в пролетарській літературі. Проте, можливі навіть неминучі певні прагнення перекрутити діалектику й цим перетворити її з «живої душі марксизму» на захисний одяг для реакційних теорій і теоріюок. Гегель «дав вичерпну й свіdomу картину загальних форм руху» (Маркс), Маркс і Енгельс використали його теоретичне завойювання, з'єднали його з матеріалізмом і приклали до наукових дослідів, Ленін заглибив цей революційний метод, застосовуючи його до революційної боротьби, повсякчасно удосконалюючи й перевіряючи його на практиці. Пролетарське красне письменство повинно бути на височині цих досягнень, інакше діалектика художнього твору скотиться до ідеалізму, до софістики, до вульгарного еклектизму. Діалектика не є лише сама сукупність прикладів, це є теорія пізнання. Ленін ставив знак рівняння проміж цими двома поняттями:

«Диалектика и есть теория познания (Гегеля и) марксизма: вот на какую «сторону» дела (это не «сторона» дела, а *суть* дела) не обратил внимания Плеханов, не говоря уже о других марксистах» (Ленин. «К вопросу о диалектике» — «Ленинский сборник», XIII, стор. 325).

Це геніальне твердження не може обминути митець, що йде під прапором матеріалістичної діалектики, бо інакше революційна метода в творчості перетвориться на чисту формалістику, що нічого спільного з психоідеологією пролетаріату не має.

II.

«Чотири шаблі» мають дуже широке тематичне наставлення. Це історичний, до певної міри, роман. У центрі його — громадянська війна. Але

автор значно поширює хронологічні межі проти збірки «Кров землі». Він прагне показати, як еволюціонують герої, що їх високо піднесла перша хвиля революції. Вони народжувались «у громах і дзвонах, у брязкоті шабелі». Але минули бої й «дехто став серед втомної, пустельної, самотньої тиші» (стор. 225). В останній «пісні» Ю. Яновський зовні подає бадьоре закінчення: Шахай, Галат, Остюк і Марченко—учасники Успенівської операції—з'єднуються на шахтах для нової боротьби.

Одразу впадає в око саме розгортання сюжету. Воно на перший погляд має всі ознаки діалектичної методи. Високе піднесення революційного героїзму тут править за тезу. Доба психологічної реакції й занепаду—за анти-тезу. Нарешті робота на користь мирному будівництву становить синтезу. Проте, наявність «тріади» не свідчить ще за те, що письменник глибоко опанував матеріалістичну діалектику, що вона для нього стала за теорію художнього пізнання й зображення світу. «Тріада» притаманна, напр., найреакційнішій і найстатичнішій віршовій формі—сонету. Тріада може бути наскрізь ідеалістична. Нарешті вона може перетворитися на самий зовнішній засіб. Нас цікавить конкретне розгортання цієї тріади, у даному випадку її матеріалізація в системі художніх образів. І ось одразу впадає в око певна кількісна й якісна диспропорція. Коли на добу громадянської війни припадає аж чотири «пісні» (137 сторінок), а на добу психологічної реакції дві «пісні» (67 сторінок), то нашій сучасній героїці автор присвячує лише одну зовсім коротеньку «пісню» (20 сторінок). Якщо письменник, зображуючи Успенівське бойовисько або авантурні пригоди своїх героїв, почував себе певно й цілком розгорнув себе, то в останній частині він опинився в якомусь безпорадному становищі. Незнайомий матеріал давить на нього і він збивається на конспект. Для громадянської війни Ю. Яновський знаходив у своїй палітрі романтичні фарби, він кохався в тактичних маневрах Шахаєвого війська, у нестримному пориві Остюкової кінноти, у майже середньовічних двобоях. Зараз ми не говоримо про об'єктивну цінність цих сцен, але суб'єктивно письменник тут, мабуть, не позбавлений був певного творчого «надхнення». Коли ж треба подати сцену з сучасного героїзму на виробництві, то Ю. Яновський не знаходить (навіть для свого способу подавати дійсність) відповідних слів і образів. Особливо прикметний з цього погляду останній епізод. Шахти поїняла вода, їм загрожує небезпека:

«Викликали схотників рятувати людей і ставити перемички. З нарядної вийшли з лямпами в брезентах кілька людей. Між ними—Шахай, Галат і Остюк. Група рятівників полізли східцями до ствола шахти. Кліть стояла напоготові. Машина працювала—Комунисти наперед!—прошепотів Остюк» (стор. 224).

Оце й усе. Де ж конкретний показ новітнього героїзму? Його нема. Письменник, що на багатьох сторінках міг описувати, як славно билися Остюкові кіннотчики, раптом стає занадто лаконічним, раптом комкає слова й поспішає закінчити романа. Майже символічно, для Яновського, брєнять останні рядки твору:

«Може за цей час і виринуть десь на поверхню життя невтомні бійці — ачеві знайомі. Зараз же — вони зникли з очей автора (підкреслююче — Є. А.). Останні слова, які він чув од них, були: «Вперед, партизани!» (стор. 225—226).

Характерно, що Ю. Яновський, навіть зображуючи радянське будівництво, шукає героїзму не в щоденній праці, а у виключних ситуаціях. Це є момент певного спрощення, примітивізації, що свідчить за авторове невміння зрозуміти дійсність і новий характер праці. Така метода дає змогу уникнути зображення складних процесів нашого життя. Дуже прикметний епізод з організацією колгоспу. Золото, що його знайшли партизани в Сибіру, відродило село Ново-Спаське. Колектив колишніх бійців обробляє землю тракторами. Ниви аж стогнуть од пшениці. Типове явище автор підмінив на випадкове. Він не хоче заглиблюватись у конкретну реальність. Дуже важко розповісти, як зростають і розвиваються нові форми господарювання на селі. Значно легше пустити давнього знайомого — «бога на машині», що через зовнішнє втручання розв'яже складну проблему. У цьому епізоді золото відіграє ролю такого бога. Воно рятує автора, який не вміє подати основних сил і їх діалектичного співвідношення на ґрунті конкретних життєвих процесів. Отже, випадок і культ його в романі «Чотири шаблі» відіграє не лише формальну ролю. Він править як засіб заховати своє, класово обумовлене, невміння відбити сьогодишню дійсність. Це тактичний маневр. Механістичність такої творчої методи зрозуміла й мимохіть виникає питання: що спільного має він з матеріалістичною діалектикою?

Проте замало було б сказати, що Ю. Яновський лише не вміє відбити сучасність. Він подає її в мінливому світлі плутаної й реакційної філософії своїх героїв. Остюк — єдиний член партії в романі — висловлює цілком занепадницьку думку, яка наближається до концепції німецького дрібнобуржуазного письменника Ремарка про трагедію покоління, що його знищила війна, хоч воно й урятувалося від гранат. Громадянська війна не загартувала сміливих партизанів, а перетворила їх на живих мерців, що безпорадні й самотні в країні соціалістичного будівництва. Герой Ремаркового роману «На заході без змін» говорить про себе й про свою генерацию:

«Сьогодні в країні молодості блукали б ми, як проїжджі. Нас спалили факти... Ми не є вже безжурні, — ми страшенно байдужі. Ми були б там, але чи ми жили б? Ми самотні, як діти, й досвідчені, як старі, ми грубі, і сумні, і не глибокі, — я гадаю, що ми пропащі».

Висловлювання Остюка майже тотожні:

«Сім років віддали ми війні, сім найкращих юнацьких років. Ми стали, зрештою, все бачити в чудному освітленні. Ми спустошені, Марченко, до краю спустошені для того, щоб жити поодиноці. Життя людське для нас тільки велике поле атаки, де падають поруч і попереду, де знищити людину — звичайна фізіологічна потреба, як напиться горілки. Де для нас добро й зло? Зеленими юнаками ми вже знали, що все скороминуще, все розсиплеться на порох, коли торк-

нути його пальцем. Те, чого людина в звичайних обставинах доходить лише на кінець життя, той біль розчарування і марність життя—ми визнали юнаками, і тепер на порозі справжнього, увійшовши в мужність, увесь час відчуваємо на собі жах юности, свідомість непотрібності існування. Треба нам зібратися всім до купи, щоб розсудити гуртом, як знайти спокій». (Підкреслення скрізь мої—Є. А.).

Отже, класова війна цілком спалила героїв «Чотирьох шабель». Вони зрозуміли зарано те, чого доходить людина наприкінці життя. Таїна тайн постала перед ними. Ім'я їй — марність існування. Це ніби вічна правда, абсолютна трагедія. Ріжниця полягає лише в тому, в який термін ми її збагнемо. «Діалектик» Яновський навколішки ставить свого позитивного героя перед ідеєю—абсолютом, що незмінно тяжить над людством. У Яновського ми знову надібуємо на ту песимістичну проблему біологічної трагедії людства над якою бився колись Мопасан. Герой Мопасанів поет Норбер-де-Варен (у романі «Любий друг») і сам письменник у щоденнику «На воді» хворобливо-гостро підніс ідею самотності людини, що її кожний новий день наближає до неминучого фіналу — смерті. Це була самотність письменника, що боровся серед протиріч капіталістичного суспільства, гинув під тягарем його. Але ж герої Ю. Яновського живуть в іншому середовищі, їхні реакції на життя не можуть бути тотожними до реакцій Норбер-де-Варенів. Цього не розуміє автор «Чотирьох шабель», бо він трактує життя в абсолютному пляні. Письменник-діалектик перетворюється на типового метафізика.

Знаменно, що герої Яновського відчують потребу зібратися до купи. Але для чого? Щоб ізнайти спокій. Вони з'єднуються на заводі ніби для нової боротьби. Але насправді виробництво виступає лише як порятунк від невмирущої влади спогадів. Завод стає притулком, що дає забуття. Знаменно, що герої не відмовляються від боротьби, але розглядають її лише як аскетичний подвиг заради майбутніх поколінь:

«Доля пророків, — каже Шахай, — одна: хрест або вогонь. Останнього пророка було спалено, здається року 1865. Звали його Ель-Баба. Вони з'являються в пустелях, в джунглях, навчаючи такого, що знищує страх на землі. У них самих страху ніколи немає, вони ж, починаючи життя, вже знають, що доля їхня: хрест або вогонь. Біль і страх — ось чого зрікаються пророки».

Автор механістично розриває сучасне й прекрасне майбутнє. Він ніде в системі образів не показує діалектичної єдності їх. Сьогоднішній день — це тільки бій, тільки самовіддана жертва на користь прийдешньому. Ми не бачимо, щоб десь у «Чотирьох шаблях» боротьбу за майбутнє автор розглядав як безпосереднє досягнення й поліпшення форм праці й побуту тих, хто працює в сучасному. Яновський — «діалектик» забуває про те, що матеріалістична діалектика вимагає розгляду окремих етапів історичного процесу в їх органічному зв'язку.

Отже, вся синтеза авторова розпадається під тягарем конкретного образного матеріалу, що викривлює пропорції нашої дійсності, яка подається

в аспекті не матеріялістичної діалектики, а метафізичних методів. А коли нема синтези, то руйнується й вся «тріяда».

3.

Остання частина роману, що ми за неї говорили, доводить класово обумовлене невміння Юрія Яновського зрозуміти й художньо відбити соціалістичне будівництво. Це свідчить за те, що він не стоїть на височині ідеології передової класи, що в свою чергу промовляє за його неспроможність правдиво розбіратися не тільки в сучасному, але й в минулому. Уже це примушує нас скептично поставитись до історичної частини роману, де на перший погляд письменник почуває себе в рідній стихії і, треба визнати, максимально розгортає свої творчі ресурси. У чотирьох «піснях» подає Ю. Яновський широкі полотна з часів громадянської війни. Він ніби намагається створити грандіозну епопею, новітню «Іліяду», де б героїка й ентузіазм першого етапу революції знайшли собі відповідне художнє втілення. Голос письменника бренить тут на найвищих нотах. Коли в останньому розділі роману Шахай, Галат, Остюк і Марчеңко шукають спокою й забуття, то тут вони живуть за автором, прекрасним і повноцінним життям. «Клинки, кулі, набой убивають порожнечу біля їхніх тіл». Вони шукають слави й смерті на скривавлених ланах Успенівки й Павлівки.

Отже Ю. Яновський виступає ніби як справжній співець перших років нашої революції. Але що таке революція для нашого автора й для героїв? Це перш за все самостійна селянська стихія. Галат і Шахай — колишні робітники. Але це марка. Нічого спільного з містом вони не мають. Місто ізольоване від села. Кожне з них діє окремо. Така ідея просякає всю першу композиційну частину. Її дуже виразно вже не перших сторінках формулює Шахай:

«Революція здала нам козири в руки. Ми їх тримаємо, доки приїде наша гра. Я не знаю, що буде в містах, бо я загубив нитку до тих, що там керують. Але тут у нас ми будемо готові до того, щоб не дати ніде, нікому, нічого за нас вивішувати (підкресл. мое. Є. А.). Наше слово у нас у пельці, а в руках шаблі й кулемети, і тридюймовки, і сам господь! На колосальнім безмірі віє зараз вітер, немає жадної влади, а кожен ярмарок—настояща революція» (стор. 11).

Коли ця, за автором, основна революційна сила — селянство — не виступає проти міста, то лише тому, що відчуває свою неспроможність боротися проти нього. У романі відсутні будь-які натяки на ролю робітництва на першому етапі революційної боротьби. Проблема гегемонії пролетаріату випала з ідеологічної концепції «Чотирьох шабель», де веде перед селянство, як цілком повноцінна й самостійна сила, що не ворогує з містом тільки через свій страх перед ним. Цю авторову думку висловлює Іван Виривавайло в такій формі:

«Чи можемо ми гудити єдність і організованість робітників шахт і заводів. Вони нас переможуть, хлопці, як пожежа, і шукатимемо ми тоді своїх порозгублених кісток — скрізь, по всьому полі, по всьому світі» (стор. 50).

Але й селянство розглядає письменник як якусь монолітну, абсолютно недиференційовану стихію. Внутрішнє розшарування й класові протиріччя на селі не обходять Ю. Яновського. За геніяльною порадою верескливого теоретика галасливого «Пролітфронту» І. Момота він не заглиблюється в конкретну реальність і залишається мрійником, фантастом «до певної міри». Наслідки блискучі — цілковите викривлення історичного процесу, послідовне затушковування питань класової боротьби на селі й класового співвідношення сил. Романтик-«діалектик» тут знову забуває за основний закон діалектики — єдність протилежностей і бачить абсолютне саме там, де його нема, де наявний цілий комплекс найгостріших протиріч. Головний герой роману — Шахай мріє про повстання. У кількох словах він відбиває основну — крізь всю першу частину твору проведену думку — про безкласовість «селянської революції».

«Революція — велике слово», — думає Шахай: почуває як по хребту в нього лізуть комашки. «Всі щасливі, нема царя, правитиме нарід» (підкр. мов. Є. А.), розіллються медові ріки, щастя й радість» (стор. 15).

Революція у «Чотирьох шаблях» до того ж набирає рис скоріше не соціальної, а біологічної перемоги. Таке трактування цілком природне для Ю. Яновського, який неспроможний розглянути явище в пролетарсько-класовому аспекті й цим довести соціальну конечність і справедливість революції. Шахай цілком законно обстоює право партизан обезброїти офіцерський ешело́н з фронту, але в світі Ніцше мотивує свої думки:

«Справедливий і правий лише той, хто перемагає. Годі тобі згадувати за дурну справедливість. Сила й воля до життя — ось найсправедливіший закон» (стор. 11).

Отже замість класової перемоги маємо лише перемогу суто-біологічну. Класову правду заступає «найсправедливіший закон», що полягає в силі й волі до життя. Соціальну істину підмінюється через фізіологічну. Письменник-«діалектик» знову оперує з вічними поняттями, що перебувають над часом і простором.

Щільно з цим поєднано трактування громадянської війни не, як засобу, що веде до соціалістичної перебудови світу, а як самоціль, як *прекрасного* й смертельного спорту, де перемагає той, хто міцніший. Автор кохається у батальних сценах. Партизани майже завжди перемагають. Але ніде ми не бачимо, щоб вони відчували класове значення своїх звияжних походів. Вони, як метелики на вогник, летять туди, де можна славно вмерти, але бездумно гинуть вони заради спортивної жадоби перемог, а не задля інтересів своєї класи. Тому зовсім не випадкові в романі слова пісні, що її співав старий кобзар напередодні походу:

Ой не знав козак, ой не знав Супрун
А як славо́ньки зажити,
Гей, зібрав військо славне запорізьке
Та й пішов він орду бити.

Хоробрість героїв клясово невмотивована й набуває місцями рис паталогічної жадоби загибелі:

«Брати билися, як божевільні. Та й уся купка виглядала й діяла так, ніби всі вони погубили розум і шукали лише солодкої раптової смерти серед нічних пахощів степу» (стор. 64).

Місцями Ю. Яновський стає на рейки послідовного позакласового трактування громадянської війни, розглядаючи її як одвічну жадобу кривавих пригод, що притаманна людству. Цим він стирає межі проміж двома ворожими таборами й з однаковим захопленням розповідає про героїзм інтервентів і червоних партизанів:

«Спортивна жадоба (підкреслення як і далі моє. Є. А.) кінного бою охопила Остюка, як поломенем. Він вирвав із свого загону сотню і, підкравшись по лощині, вискочив на французів. Ці спочатку не хотіли приймати атаки й тікали кілометрів зо два, та, певно, і їхньому лейтенантові закортіло побитися на шаблях, бо ескадрон одразу зупинився, розсипався, вийняв шаблі і прийняв бій» (стор. 69).

За кілька років по громадянській війні Остюк опиняється, як дискур'єр, в Парижу. Він не може забути партизанської слави. Над ним тяжать спогади, але не спогади про соціальну значимість знаменних боїв, а про солодку й запашну червону юшку, «що нею не заллеш ніколи жаги». Смерть і кров набирають привабливих, майже прекрасних рис. Остюк відвідує морг, щоб пригадати славні Успенівські бойовиська. Він розглядає покалічені трамваями, омнібусами трупи й перед ним пливуть «поля жорстоких атак, трупи його партизанів, братські могили в степах, де кружляли вгорі чорні круки й солодко (підкреслюємо—Є. А.) пахло травами й мертвим тілом» (стор. 143).

У даному випадку ці паталогічні настрої вмотивовані тяжкою хворобою маршала Остюка. Але вони не брешуть дисонансом для всієї ідеалістичної концепції автора, який розглядає війну кляс, як спортивну жадобу пригод, кривавих змагань і смерті.

4.

Послідовна націоналістична концепція довершує зображення громадянської війни в романі «Чотири шаблі». Уже в першій пісні, що розпочинає твір, натрапляємо на тезу, яку автор далі розвиває й художньо розшифровує:

Чудесні дива ходять по морях
І манять нас і закликають ніжно.
Та що нам їхній бунтівливий стяг,
Коли не стяг це нашої вітчизни.

На перший плян виступає не «бунтівливий стяг», а «стяг нашої вітчизни», цебто не пролетарська революція, а нація. Вислів автора може й можна було б тлумачити інакше, якби його не стверджувала вся дальша система художніх образів і висловів. Проте й сам автор у післяслов'ї свідчить, «що пісні серед прози не зайві».

Революцію розглядає Ю. Яновський, в першу чергу, як визволення нації. Він намагається стерти межі поміж століттями, ототожнити нашу епоху з часами піднесення слави й боротьби козацької. Старовинне Ю. Яновський переплітає з новим так, що важко розібрати де кінчається перше й починається друге. Шахай одружується в запорізькій церкві, де «ікони було змальовано з братчиків будівників, з кошового атамана, з курінних». У такій церкві ставало страшно серед вусатих чорних лицарів, і всі обставини Шахаєвого весілля нагадують тут давню минувшину, яка встала з домовини. Це враження підсилюють самі думки Шахая, що то ототожнює себе з славним козацтвом, то розглядає себе як безпосереднього нащадка їх, як героя, що з пороку доріг підносить їх занехаяну справу національного відродження:

«Шахаєві приходило на думку царське панування, уся історія народу — славна, гучна й завше великодушна. Козаки-сіромахи проходили довгою валкою: всі чеснотники, хоробрі гультаї, морські розбійники, — гордо ступали на великих землях, всі лицарі чести своєї сіромашної й мученики. Максим Залізник, Семен Неживий, Яків Швачка, Іван Бондаренко — всі славні колії, чисті серця 70-их років XVIII віку, месники за кривду, за бідних. Вони проходили перед Шахаєм, як жорстока пам'ятка, як пересторога, як нагадування про панську віроломність, царську розправу, що опоганення хліба-соли дружнього столу, вони проходили з вирваними ніздрями, з клейнами на лобі, несучи в руках свої голови, напихані гречаною половою, вони пропливали, несучи свої ноги, поклавши на плечі поодрубані руки. Шахай клянеться собі, обходячи церкву, зупиняючись перед святим козацтвом на стінах, клянеться не допустити жалости до серця. Клянеться, що не віритиме нікому, хто лежатиме під його шаблею або сидітиме за його столом. Він клянеться й цілує в плече сивоусого курінного» (стор. 14-15).

Ю. Яновський наводить безліч рівнобіжних подій проміж епохами. Самий виступ Шахаїв якось майже зливається з подіями квітневої ночі 1768 року, коли Залізник вийшов з ватагою з Матрониного лісу.

Дуже знаменне місце, де письменник протиставить гармошку, «багато-голосу перекупку» (може це символ не національного мистецтва?) кобзі:

«Струна дає чистий — до божевілля — звук. Коливаються віки, вузьке коло часу поширюється на все життя всього народу. Рівна, прозора, проста до геніяльності нота з'єднує віки. (підкресл. моє. Є. А.). Завмирають люди, дрижать їхні плечі від розкритої таємниці... (Стор. 16).

Коли авторові доводиться заперечувати через героя якусь шкідливу ідею, то це він робить не на соціальному, а національному ґрунті. Клясова правда підмінюється на національну. Прикметна з цього погляду дискусія, що відбувається проміж анархістами Марченкової армії й Шахаєм, який править за носія послідовної революційної ідеології:

— «Надійшов час, — підскачив молодший анархіст, — коли треба всього спробувати. Нехай гинуть міста і села, хай плавають в крові тисячі й сотні тисяч людей. Величних експериментів доба прийшла. Хай божеволіють нетривкі люди, хай божевілля розіллється над землею — така прийшла доба, пора великої анархічної спроби».

Шахай заперечує цю думку в такий спосіб:

«Я — за анархію, — голос останнього не піднісся вище за шепіт, але його всі почули... я — за анархію, за руйнацію всього старого, щоб не могло воно воскресити і відродитися і зацвісти буйніше та смертельніше... Але божевілля нам не треба... експериментів нам не треба. Немає для чого плавати сотням тисяч людей у крові, міста й села хай живуть і відроджують землю. Надія охоплює нас, цілі мільйони людства здригнуться, повертається на кін історії придушена, але жива нація, вже грізно й тривожно вітають її сурми (підкреслення мов. Є. А.).

Тут блискуче завуальована класова суть пролетарської революції й тому анархічна ідея заперечена задля інтересів «живої нації», як чогось судіального, монолітного, що розвивається й зростає за самостійними, імманентними законами.

Війну проти інтервентів подано в світлі не боротьби клас, а націй. Бій з ворогами, які виграли світову війну, ніби підносить Україну на один рівень з ними. Партизати борються «до краю, до перемоги, за гідність, яку розбудила в нас велика революція» (стор. 66). Контекст наведеного речення свідчить, що це гідність молодшої нації, яка раніше не вміла «до краю думати й до краю діяти». Слово «народ» постійно фігурує в Ю. Яновського. Це віджите, позакласове поняття, але воно виключно пасує до всієї націоналістичної концепції автора «Чотирьох шабел».

Ідеалістична й реакційна філософія дається в знаки й на другій композиційній частині роману. Маршал Остюк охоче порівнює французьких і українських жінок, виходячи з засад про вічні, абсолютні національні властивості. Він розриває з Льореттою через те, що вона зробила собі аборт. Цей вчинок виправданий законами її народу, але його не може збагнути Остюк, що походить з країни плідних матерей:

«Остюк пригадав своє захоплення з краси парижанок і жальнувся того, що краса та мертва і неплідна. То ходили вулицями трупи, нафарбувавши губи і прикрасивши обличчя. Осміх з'являвся на губах їхніх, але то був осміх, що загине разом з красунями. Та гаркава, граціозна й мила мова не покладається в дитячі вуста, бо діти тисячами котяться з брудних каналізаційних труб дном мутної Сени. «Ні, не треба нам таких жінок, — зідхнув Остюк, — хай живе одвічна страдниця Матір». Підсвідомо хотіти загибелі може тільки нація, яка кінчає історичну путь, — подумав Остюк і йому не стало соромно від такої ідеалістичної думки. Він виглянув у вікно і побачив, як вибігли робітники з майстерень на обід. Декому їсти принесла дружина, дехто розгорнув червону хустку з хлібом, каштанами й жменю винограду»...

Останні два речення не заперечують основної ідеї автора, який переконує нас у біологічній протилежності двох народів, який весь час виходить в ідеалістичної і недіалектичної тези про абсолютні національні властивості, який затушковує класовий зміст відродження української культури.

5.

Метод матеріалістичної діалектики вимагає специфічного трактування героя. Він не є щось відірване від колективу й всі його вчинки зумовлені його місцем в історичному процесі. Пролетарський письменник повинен показати людину, як рівнодіючу поодиноким прагнень представників її класу або прошарку. Він повинен показати, як стан класової боротьби відбивається в індивідуальній психології та детермінує всі переживання й вчинки героя. Героя можна трактувати лише в його зв'язках з суспільством, а саме суспільство через його окремих представників. Тут мусить у системі образів знайти собі вияв основний закон діалектики про одність, тотожність протилежностей, що його так формулює Ленін у записі «К вопросу о диалектике»:

— «Значит противоположности (отдельное противоположно общему) теждественны: отдельное не существует иначе как в той связи, которая ведет к общему. Общее существует лишь в отдельном, через отдельное. Всякое отдельное (так или иначе) общее. Всякое общее лишь приблизительно охватывает все отдельные предметы. Всякое отдельное неполно входит в общее и т. д. и т. д. Всякое отдельное тысячами переходов связано с другого рода отдельными (вещами, явлениями, процессами). («Ленинский сборник», XII, стр. 325).

Герой є певна якісна відміна кількісних процесів. Пролетарський письменник повинен показати й довести, що ватажкова психіка лише концентрує в особі те, чого підсвідомо або свідомо прагнуть люди його класу. Герой у буквальному розумінні цього слова становить ніби фокус, де перехрещується безліч світляних промінів. Але ватажок, створений певним колективом, не залишається пасивним і впливає на масу, тобто *якість знову починає переходити в кількість*. Це, безперечно — лише *конечна схема, формула*. Митець повинен розгорнути її в складній системі образів, насадити її конкретним і повнокровним матеріалом.

Зовсім в іншому плані трактує Ю. Яновський своїх героїв. Він не подає тла, на якому вони зросли. Він старанно одриває їх від класового ґрунту й примушує їх діяти за іманентними законами. Ми не бачимо дотерміновості вчинків Шахая, Остюка, Галета й Марченка. Що примусило їх взятися до зброї опріч власного бажання? У романі нема того колективу, який зумовлював би їх поведінку. Натомість перед нами постають герої, ізольовані від суспільних зв'язків, тобто подані в світлі найпослідовнішого ідеалізму.

Шахай фактично організовує селянську революцію, але ніде не показано чому люди йдуть за ним, чому вони «пестять свою зброю, одрізана, карабіна, чи гостру косу й марять прийдешніми радостями невідомої землі».

Чию волю виконував Шахай? Цього ми не побачимо в романі, де затушована класова суть громадянської війни, де автор говорить про весь нарід, про всю націю, про все селянство. Ю. Яновський типовий метафізик. Явища не існують для нього в їх зв'язку, в їх діалектиці. Він їх розглядає одірвано одне від одного. Між героєм і натовпом лежить безодня й ніякого містка через це ідеалістичне провалля не перекинув автор «Чотирьох шабель». Мета партизанів

«була темною й невиразною в такому скаженому тумані, що, ніби море, затопив степ і цю непомітну станцію. Чи є та загадкова земля, до якої простував їхній ватаг, чи нема її за безліччю хвиль таємного та грізного моря? Люди цього не знали, і стояв туман над ними і над станцією, туман ранковий, котрий втроє оманніший за нічну темряву». (Стор. 28).

Шахай не є рівнодіюча поривань колективу. Його образ не становить якісних відмін, що сталися в наслідок переростання кількісних процесів. Це — ізольований геній війни, що веде за собою темну, сліпу масу, яка ладна вмерти й загинути не заради класової справи, а лише задля свого ватажка. Шахай — новітній Бонапарт, але Бонапарт, що живе на сторінках ідеалістичних історій. Це герой поза масою, поза класом. Автору концепцію уточнює сам Шахай в такому романтичному монолозі:

«О, я собі зумів вибрати командирів. Хіба не вмере кожний із них за мене десять разів? А чи повірять хто із моїх, що мене можна подолати? Загіпнотизувавши себе моїм ім'ям, вони робитимуть чудеса. Наче прапор несуть вони мене в серці. Я не такий, як вони? (туманний натяк, абсолютно не розвинутий у всьому романі. Є. А.). Але воля моя не знає меж. Історія запише мене на свої білосніжні сторінки. Ім'я моє Шахай — перемога». (ст. 113).

Ю. Яновський ніде не спроможний піднятися в освітленні героя на височинь твердження діалектики, що «окреме єсть загальне». Він ніде не показує нам людину, як продукт певного суспільного оточення.

Особливо характерна для творчого методу Ю. Яновського друга композиційна частина роману (п'ята й шоста «пісні»). Ми обминаємо її бульварно-авантюрний характер, забарвлений містикою дуже невисокого ґатунку. Пригляньмося лише до того, як подає тут письменник своїх героїв. Автор прагне відбити добу психологічної реакції, коли минулі бої і «дехто став серед втомної, пустельної, самотньої тиші». Можна думати, що це перші роки НЕПу викликали стан жорстокої депресії в душах героїв, які не можуть себе згинати», бо їх «загартовано на сталь». Але ніде ми не помітимо тих ниточок, що зв'язують настрої героїв з реальною ситуацією в соціальному житті. Людська психіка тут абсолютно відірвана від суспільних процесів. Через це вона набирає рис якоїсь цілковитої самостійності й майже містичної самоцінності. Наявний надзвичайно цікавий і характерний, ніби зовнішній, момент перенесення герою чуже оточення. Маршал Остюк опиняється в Парижі, а Марченко шукає золота у пів-

нічних снігах Сибіру. Отже автор навмисне одриває героїв від середовища, що обумовило їх складні переживання занепадницького порядку, і подає їх ізольовано серед психологічної (Франція) або буквальної (Сибір) «пустелі». Ю. Яновський виступає тут як послідовний ідеаліст. Він хоче довести, що душевні процеси розвиваються за власними, іманентними законами. Він забуває про твердження Фрідріха Енгельса, що

«диалектика в нашій голові — это только отражение действительного развития, которое совершается в мире природы и человеческого общества и подчиняется диалектическим формам» («Карл Маркс и Фр. Энгельс — «Письма», Редакція В. Адоратского, 1923 г., стр. 295).

Герої Ю. Яновського — абстрактні схеми. Читальник не вірить, що вони можуть жити. Це воскові манекени. Їх поведінка абсолютно не відповідає їх місцю в житті. Вони потрібні письменникові лише для того, щоб виголошувати через них свої ідеї. Тому не доводиться дивуватись, коли зобратим Остюка проповідує ті самі думки про українську націю, що не вміє до краю думати, які в першій частині розвивав Шахай. Реальність образу залишається поза увагою нашого автора й робітник Шахай підчас Успенівської операції в своїй розмові з парламентарями виявляє не тільки глибоке знання героїв французької історії, але й неабиякий хист вишуканого стиліста. Ясно, що це сам письменник говорить устами героя, абсолютно не дбаючи по правдоподібність самого образу. Часто той самий герой висловлює низку цілком протилежних суджень, хоч і відсутні будь-які підстави говорити про реальні причини, що могли спричинитися до зламів у його ідеології. Особливо знаменні з цього погляду публіцистичні висловлювання Остюкового побратина, що борсається між вузько націоналістичними поглядами на долю України й пролетарським ставленням до цієї справи. Механічна сума протиріч у думанні містичного й відірваного від реального ґрунту героя, безперечно, не свідчить про діалектичну будову образу, а лише промовляє за неусталеність світогляду самого автора, за його дрібнобуржуазну природу.

6.

Ми дозволимо собі поверхово зупинитися на стилістиці автора, поправніше на двох її поодиноких елементах. Романтичний стиль знайшов собі тут досить яскравий вияв. Характерна патетична піднесеність мови автора й його героїв. Письменник не від того, щоб використати засіб запитань і тотожних відповідей в дусі Гоголя:

«Чи знають вони свою силу і волю, замах клинків своїх, мужність серць і світло очей? Не знають вони, ні сили, ні волі, ні мужности серць, ні замаху клинків» (стор. 9).

Дієві особи Ю. Яновського говорять так само неприродньо й патетично з настановленням на зовнішній ефект і красивість:

«Ми виходимо на дорогу, — раптом почав Шахай, перебивши Галата, дайте мені тільки повинчатися. Як на карточці ми разом, так

і скрізь чотири наших голови не виходять з карточки. Ось ми всі нежонаті йдемо, а сьогодні я повинчаюсь, і всі повинчаємось, і одружить нас із собою далека путь та грізне життя».

Або:

«Ми стоїмо перед дверима історії, ми заходимо до будинку цієї курви, як рівні, ми заходимо як Наполеон і його маршали, як косокий, кривий хан Тімур, що розмахував мечем на цілу Азію й Європу, як Леонід під Термопілами, що загинув із своїми трьома сотнями, захищаючи стежку до Спарти. «Перехожий скажи, що тут Марченко, Шахай, Остюк і Галат лягли, честь краю боронячи». На кам'яній плиті напише нащадок на місці бою під Успенівкою» (стор. 59).

Яка соціальна функція риторичних вправ наведеного порядку? Така мова дозволяє затушкувати реальні переживання героїв і їх класовий зміст. Це димова завіса. Автора, який старанно уникає демонструвати складні суспільні процеси, рятує його стилістика, що справляє зовнішній ефект, але не зобов'язує до ясності й визначеності.

Привертає око також, що письменник — навмисне неуважний до соціального буття своїх героїв — місцями стає надзвичайно конкретним. Вражає увага до зовнішніх речових деталей. Наприклад, Ю. Яновський подає село напередодні громадянської війни. Він старанно обминає настрої колективу, але раптом чимало місця витрачає на опис страв або того, що продається на ярмарку:

«Осінь, найкраща пора, пахла з усіх підвід. Пшениця, ще не продана стояла в лантухах, і мідяне зерно поллято соняшним блиском. Вози гарбузів, кавунів та яблук, гарби соняшників, фортеці з капусти, буряків, картоплі, вінки цибулі, ще яблука, огірки, баклажани — все, що вродила оброблена гірко земля». (Стор. 10-11).

Знаменно, що такий слушний епізод для показу сільської людності на початку революції, як ярмарок, Ю. Яновський використовує лише для своєрідного натюр-морту.

Ще виразніше соціальна функція цього, ніби, лише формального засобу, виступає в другому уривку:

«На пісках росте вошанка менша; на воді — конюшина біла, ситник ясноплідний, осока; на скелях — перстач альпійський, шеломиця хмелювата, нечуй-вітер, тонконіг і миколайчики; на степах — чистотіл, чебрець, деревій голий, ковила, хизується грудниця жовта, шириця, серпій променястий та любочки осінні, похитується зміячка — жовта, як кульбаба, тільки висока, головатень степовий; а слова людська (підкреснення моє. Є. А.) росте з єдності та відваги» (стор. 34).

Натомість в зображенні класово ґрунту, на якому зросла слава й єдність червоних партизанів, ми маємо низку рівнобіжних до підручника бо-

танки. Увага Ю. Яновського до речових другорядницьких деталей заступає собою увагу до соціальних процесів і за функцію свою має їх затушувати, підмінивши суспільно-значущі комплекси на цілком випадкові й неважливі.

«Чотири шаблі» свідчать про авторову неспроможність подати нашу дійсність. Цей роман викривлює її перспективи, як і перспективи перших років пролетарської революції. Марксівська історична концепція замінена тут через вузько націоналістичну й вульгарно-біологічну. «Чотири шаблі» промовляють про невдачу спробу застосувати метод діалектичного матеріалізму в межах непридатного до цього романтичного стилю. Автор показує себе як ідеаліста й метафізика, що не бачить діалектичного зв'язку між явищами й їх руху через єдність протилежностей і «заперечення, заперечення». Особливо відбилося це на демонстрації героїв, які цілком відірвані від реальних суспільних процесів і діють за іманентними законами своєї «душі». Поодинокі стилістичні ознаки слугують наставленню затушувати класовий ґрунт, на якому відбувається дія. Все романтичне спрямування «Чотирьох шабел» відбиває лише письменникове дотермінове невміння реально подати складні ситуації нашої епохи. Сам твір не становить чогось монолітного й являє собою типовий жанровий еkleктизм (перша — частина — історичний роман, друга — авантурно-пригодницький, третя — виробничий). Різні й часто протилежні впливи (Бабель, Дж. Лондон тощо) доводять певну письменникову несамостійність. Уся філософська концепція «Чотирьох шабел» й їх ідеалістичний творчий метод показують нам реакційну і дрібнобуржуазну природу одного з найактивніших романтиків «Пролітфронт».

СЕРЕД КНИЖОК ТА ЖУРНАЛІВ

«ВУГІЛЛЯ НА ГОРА». Уложив Степан Крижанівський. Вид. «Молодий Більшовик» 1931 року. Стор. 69. Ціна 30 коп.

Як перший досвід видання цілевих ударних збірок—«Вугілля на гора» має безперечний інтерес, хоч на жаль має багато хиб.

Уложена в основному із віршів «молодняківців» і початківців, які гуртуються навколо цієї організації та інших—збірка «Вугілля на гора» має три розділи. У першому розділі вміщено пісні, марші і льозунги боротьби за вугілля; в другому—вірші про так би мовити, шляхи комсомольців, виділених на роботу в шахти; у третьому—малюнки побуту шахтарів, досягнень вугільного фронту. Чи справді всі твори цієї збірки—є ударниками, чи вони ідеологічно виразні?

Вірші Івана Каланиковича—«Гасла робітничого Донбасу» (з першого розділу) не цілком виразні.

Крім маршів Івана Гончаренка у першому розділі виділимо цілком задовільну пісню. Я. Гримайла—«Ударницька комсомольська» і залик Ол. Роховича «Ударній бригаді ім. «Комсомольця України».

Другий розділ далеко слабкіший ніж перший. В багатьох віршах, уміщених тут приковують увагу ідейно тематичні хиб.

Я, Цапир, приміром, у вірші «Буду там» захопився надто непотрібним шапкозакидуванням. Ф. Кириченко з неменшим «успіхом» сентиментальничав.

Але особливо невдалий вірш В. Баска—«На шахти».

Віршів, щоб справді були цінні,—у другому розділі немає. Але ж у третьому таких кілька є. Передусім покажемо дві речі М. Шеремета—«Бюлетень з вільного фронту» і «Матеріал в РСІ». Із творів початківців відзначимо вірші П. Новака «Проходка № 1»:

— Борись за вугілля, врубовок стук.

За новий, механізований Донбас

(52 стор.)—

медвоязочно заявляє Новак.

Виразність вірша Новака заслуговує, безперечно, на позитивну оцінку.

О. Гавриленко місцями пасивно естетизує свої враження.

А ще один автор початківець. В. Мироненко малює побут шахти так, ніби то революція там не зробила ніяких змін:

Це, що ми відзначили, не дає всіх хиб, які має збірка «Вугілля на гора». В ній подекуди натрапляємо на неписьменні рядки, після яких ідуть естетично—«красиві», ніби підсолоджені. Це стосується переважно твору І. Вергана—«Довбать і грить». Тематично він цілком витриманий, але його псують згадані вже хиб («Гармошковим ситцем дорогу слали з перону нам»—43 стор.; і пресловуті естетичні рядки)—«А день вересневий прозорий кришталем упав у степ»—44 стор).

Хиб цих можна було б позбутись, коли б уважно проредагувати. Хоча й такою ця збірка має інтерес і значення, як перший досвід видання цілевих ударних збірок. Ідеологічних зривів збірка має три-чотири і в цілому вона ідеологічно цілеспрямована, має багато льозунгів і показів конкретних ділянок у боротьбі за вугілля.

Г. Г.

М. ТАРДОВ. Ш а н ц і. Державне Видавництво «На варті». 1930 стор. 359. Ціна 1 крб. 20 коп.

До цього часу в українській літературі ми маємо зовсім обмаль творів, що малюють імперіалістичну війну. Коли за кордоном романи на «воєнні теми» виходять десятками, коли книжки такого роду заповнили закордонний книжковий ринок, у нас про світову війну написано досі злочинно мало. Нема чого казати, що дати саме тепер такі твори потрібно, особливо для юнацтва, яке про «бійню народів» може почути тільки з оповідань.

Книжка Тардова охоплює події 1915—1916 року на русько-австрійському фронті. «Шанці»—це записки салдата, що їх подано

від першої особи. Автор, здається, ніби не надає літературного значення своєму творові. Може через це він скромно не поставив на титульній сторінці визначення «роман». Але записки ці, «зошити»,—безперечно виростають із звичайних «вразінь» у художній твір чималого значіння. Художність його моторошній простоті, в змалюванні «шанців», у змалюванні настроїв і психології «сірої скотинки», пригнаній царатом на убій, під австрійські гарматні. У Тардова немає, звісно, пацифістського забарвлення, немає вболівання про загально-людське страждання—події в нього мають досить виразний соціальний ґрунт, через це й увесь твір має гостру класову настанову.

Тардов прекрасно знає фронтний побут, шанці, він подає безліч незабутніх, яскравих сцен, моментів. Читач ніби мандрує з автором через вогонь і страхіття імперіалістичної різанини. Як живі, встають окремі герої «Шанці»—Хіжняков, Чрезов, Рязанцев... Але це тільки окремі постаті; герой у книжці один—це «сіра скотинка» в салдаській шинелі, це—салдаська безправна маса.

Гарячою щирістю, моторошною простотою віє від сцени бою під землею, атаки, прикутого ланцюгом до кулемета австрійського кулеметчика, що збожеволів, сцени катування салдат на фронті різками. Вражіння поглиблюється від гарячої правдивості оповідання, за ним почувається автор, що все це пережив сам, усе це спостерігав на власні очі. Різки на фронті це, між іншим, для нас нове в літературі про імперіалістичну війну.

Цікаво описує Тардов національне переслідування на фронті. Жахом віє від долі єврейсько-польського загону «зрадників» і «жидів», що їх обеззброєних тримали царські офіцери під вогнем австрійців. Змальовано в «Шанцях» спроби запальної революційної роботи на фронті, що унеможливлювалась частим перекиданням частин з одного місця до другого, змінністю людського складу і т. інш.

Роман закінчиться подіями перед лютийською революцією.

«Уривається терпець.

Салдат уже не мовчить.

Війна зорала ґрунт.

Залізо розпеклося...

Тільки хто гостритиме різець?

Хто?»

І з цього закінчення можна вбачати, що автор має намір в другій книзі показати тих, хто вдарить по розпеченому залізу важким молотом.

З хиб твору треба зазначити місцями кострубату, не відточену мову та часом невміле оперування художніми образами. Кепсько те, що автор не дав назов окремим розділам, замінивши все сухим рахунком «зошитів». Ці хибби автор мусить виправити в другому виданні, бо «Шанці» треба перевидати по «Бібліотеці молодого робітника» збільшеним тиражем.

О. Кін.

ДНІПРОВСЬКИЙ І. — Анатема. Оповідання. ДВУ, 1930. Стор. 112. ціна 40 коп.

«Вертер з партійним квитком», так влучно схарактеризував Я. Савченко письменницьку творчість І. Дніпровського. Ця характеристика має силу й до сьогоднішнього дня. Революціонери-комуністи потрапляють у кохання, як муха в тенета до павука, і гинуть. Це основний лейтмотив усієї творчості І. Дніпровського. На цей раз він теж залишається вірний собі.

В новому своєму оповіданні «Анатема» він подав образ чекістки, яку захопили петлюрівці разом з кількома її товаришами та старим партійцем — правдистом. Найбільше уваги віддано центральній постаті оповідання «Анатемі». Її образ, психологічні переживання подано на тлі перипетій бандиської розправи з комуністами.

Отже, самий сюжет оповідання бере автор з героїчного минулого, відтворюючи один з моментів класової боротьби на Україні й диференціацію рушійних сил та національний антагонізм.

До такого відповідального завдання Ів. Дніпровський підійшов, як романтик, з своєю тенденцією згубного кохання.

Всі персонажі наділені надлюдськими прикметами. Анатема, відома своєю жорстокістю, має волосся надзвичайно магічної сили. Старий правдист Шестопьоров—іконописний революціонер, до якого всі ставляться з поборжністю. Його зовсім не показано в поточній роботі серед мас.

Бандити, що розправляються з комуністами, є відгомін літературних образів — Командор тощо.

Неминучий для оповідань І. Дніпровського образ комуніста, що зазнав поразки в коханні—Фролов. Він тут епізодичний, блідий і мовчазний після невдалого освідчення Анатемі.

Дніпровському властива психологічна мотивація дій, з якою йому вдається впоратися. Вдала сцена допиту Анатеми.

Проте є органічна хиба композиції, це моменти випадковості. Випадково козаки забули, що заарештували Анатему, випадково лишилася в Анатемі зброя, випадково Козунок врятує Анатему своєю саможертвою. Немає злітованості й реальної мотивації окремих епізодів, бо автор романтик.

Романтично піднесений стиль цілком гармоніє з романтизацією персонажів.

Для Дніпровського прикметна тавтологія епітетів, метафор та інших засобів емоційного підсилення вислову.

«Ішла вона чутко, бистро, поривчасто»... (стор. 57).

«Вона в одну мить обскочила город, пронизала його свистом і топотом, прошуміла галопом, кадрилию»... (стор. 98).

Треба ще відзначити перебільшену фіксацію, в дужках, психологічних моментів, які свідчать про психологізацію.

Загалом оповідання не справляє враження довершеності. Як романтика минулого, воно має позитивне значення, але романтичне трактування зменшує його вагу.

Ів. Оришкевич.

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКА ХРОНІКА

КОНСОЛІДАЦІЯ СИЛ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЛЕТЛІТЕРАТУРИ.

24-го лютого 1931 р. відбулись ніби звичайні, як на перший погляд, збори Харків-ВУСПП'у. Збори поширені, відкриті й на них було запрошено цілий літактив м. Харкова (ЛОЧАФ, Молодняк), Плуг, Зах. Україна літгуртківці-ударники з заводів, група «А» й інші).

Але збори ці мають виключне значення для української пролетарської літератури. Вони становлять новий етап у її розвитку, керованому від комуністичної партії.

На порядку денному—доповідь т. Вол. Коряка на тему «Консолідація сил української пролетарської літератури і перспективи дальшої роботи Харківської організації ВУСПП». По доповіді—широке обговорення.

Із трьох частин була складена доповідь «Сьогоднішнє української пролетарської літератури (факти самоліквідації літорганізацій «Пролітфронт» та «Нової Генерації», вступ значної частини кол. «пролітфронтівців» до ВУСПП і поодинокі заяви про це саме від деякого з кол. «Нової Генерації»). В. Коряк зупиняється на шкідливий ліквідаторській теорії Троцького, на боротьбі Полонського, Воронського проти пролетлітератури, на помилках Бухаріна щодо оцінки розвитку та перспективи пролетарської літератури. Докладно відзначає т. Коряк і помилки проф. Машкіна в його останній праці з методології укр. літератури (невірне трактування напостовства, плужанства, всронщини). Окремо говорить т. Коряк і про свої помилки підчас своїх виступів у Києві, Одесі на пленумі ради ВОАПП в Москві. У другій частині доповіді «Етапи розвитку укр. пролетарської літератури тов. Коряк, згадавши маніфест і програму т. М. Хвильового ще 1922 р., виводить ту червону нитку помилок кол. «пролітфронтівців», що тягнеться через «Літературний Ярма-

рок», «Вапліте» до «Урбіно» і зрештою приходить до аналізу сучасного літературного фронту і найближчих завдань ВУСПП. Доба суцільної колективізації й ліквідація куркульства, як класи, доба посиленої індустріалізації, ударництво, соцзмагання, ті нові, чим раз буйніші темпи соціалістичного будівництва—це все покладає на сучасну пролетарську літературу нові, досі невідомі й велими відповідальні завдання—допомагати соцбудівництву, бути активним співтворцем і робітником цих процесів будування соціалізму. Звідси й широкий органічний зв'язок письменника з робітничим читачем, перебудова тематики й стилістики письменницьких творів, а насамперед найактуальніша проблема кадрів. Саме, кинуте партією гасло, призова ударника-робітника в літературу й сигналізувало небезпеку в літературі щодо кадрів. Нині призов уже дав свої наслідки—призвано коло 2.000 робітників, але ще мало зроблено для закріплення й виховання цих 2.000 нових майбутніх робітників пера.

Далі питання про творчу методу в літературі,—воно настільки складне й широке, що потребує кількох спеціальних зборів, але ставити його давно треба, думати й проробляти повинні всі.

Нині, з увиходом до ВУСПП нових сил, із кол. «пролітфронтівців» і «Н. Генерації», кріпнє Харківська організація, є нові сили, що їх треба використати для роботи з ударниками, в робітничих літгуртках для успішної боротьби самого письменника над собою, щоб його творчість ще в більшій мірі, ніж досі, служила безпосереднім потребам дня і веда до збагачення пролетарської літератури. Але ці завоювання пролетлітератури, її генеральної лінії, ніяк не мають для нас ставити хоча б мале розбрення чи передишку. Класова боротьба на фронті літератури посилюється і ускладнюється. Соцгольні треба говорити не про наші особисті

амбіції, а про потреби нашого дня і нашого читача. Треба працювати на літературному фронті, так як робітники ударники працюють на заводі. Доповідь свою т. В. Коряк закінчує словами В. Блакитного: «Товариші, на заводи, в райони».

В обговоренні взяли участь т.т. М. Хвильовий, Недоля, О. Вишня, Кац, Ів. Микитенко, Арк. Любченко тощо. Письменники члени колективу «Пролітфронт», торкалися в своїх виступах минулої літературної ситуації і відзначали помилки, зокрема тактики колишнього «Пролітфронту», від них відмежовувались та висловлювали готовість надалі всі сили віддати пролетарській літературі. О. Вишня заявив, що незалежно від того, чи буде він членом ВУСПП чи ні, він своє місце вже визначив—лише разом з ВУСППом, разом із усіма, хто бореться за пролетарську літературу. Про це казали Ол. Досвітній, Арк. Любченко. Л. Недоля (активний діяч колишньої «Нової Генерації»). Г. Овчаров (член ВУСПП вказав на ті помилки, що їх припустився колишній «Пролітфронт», визначаючи термін «попутник» та даючи відповідь міжнародньому бюро пролетлітератури підчас пленуму в Харкові восени минулого року. Письменник ясно і недвозначно викрив усі організаційно-тактичні помилки «Пролітфронту», абсолютно не повна тотожність платформи й тактики «Пролітфронту» з ВУСПП, бо основна керівна верхівка «Пролітфронту» мала свою генезу від «Урбіно» через «Валіте» і «Літературний ярмарок». Кінчаючи говорити М. Хвильовий сказав: «Блудний син вертає до свого дому», (нагадаємо, що т. Хвильовий був з перших і головних фундаторів, разом з В. Блакитним, організації на Україні пролетарської літератури, ще до 1922 року, а потім у спілці «Гарт» і так д.).

М. Хвильовий звернувся до своїх колишніх товаришів по «Пролітфронту» з закликом, щиро й твердо продумати свої позиції і стати до лав бійців, за скорше здійснення гегемонії пролетарської літератури. Пролітфронт самоліквідувався, бо не мав дальших перспектив, а власне перспектива його була одверта боротьба проти пролетарської літератури. Він це зрозумів, визнав і прийшов до ВУСПП'у.

Т.т. Кириленко та Микитенко вітали від старого ядра вуспівців своїх нових товаришів і висловлювали певність, що з часу, коли консолідацію українських пролетарських літературних сил, в основному, закінчено, розвиток її швидко піде вперед. Перемога ВУСПП є перемога правильної лінії партії і те, що тут колишні «пролітфронтовиці» виступали справді з більшовицькою самокритикою, є запорука того, що далі шляхи для української пролетлітератури забезпечено.

На кінець зборів було кооптовано до складу секретаріату Харківської організації ВУСПП тов. П. Панча.

ЛІТРАПОРТ ПИСЬМЕННИКІВ ВСЕ-УКРАЇНСЬКОМУ З'ІЗДОВІ РАД.

Накладом видавництва «Л. і М.» вийшов з друку «Літрапорт української літератури XII Всеукраїнському з'їздові рад».

Літрапорт мав на меті показати українську радянську літературу за доби соціалістичної реконструкції. У вступній статті до «Рапорту»,—«На крутому повороті»—читаємо: «Неправдиво було б думати, що цей «Літрапорт» 12-му з'їздові рад України, в якому показано найактуальніший, бойовий, художній, тематичний матеріал, є лише показ позитивного в сьогоднішній літературній практиці. Це неправильно. Він мусить показати слабкі сторони літературного «сьогодні». Тим з усією очевидністю виступає й значення цього «Літрапорту». В ньому представлено переважну більшість письменницького активу, що відгукнулася, своєю творчістю на найактуальніші реконструктивні проблеми.

Вірші, оповідання, нариси, уривки з більших творів, що їх подано в цьому збірникові, дають той матеріал, на якому є можливість судити наскільки і як художня українська література йде в ногу з сьогоднішнім днем».

Виходячи з цієї основної настанови,—матеріал «Рапорту» поділено на такі розділи:

- 1) На барикадах п'ятирічки.
- 2) Більше заліза, більше криці, більше машин.
- 3) На гора.

4) Вище прапор електрифікації. Дніпрельстан.

5) За соціалістичну перебудову села, за судільну колективізацію, за ліквідацію куркуля, як кляси.

6) Дайош трактори на соціалістичні лани.

7) За культурну революцію, за нові кадри, за культурне піднесення мас.

8) Перемога соціалізму в СРСР—перемога світової революції.

9) Червона армія на сторожі соціалістичного будівництва.

10) Доки буде поневолена Західня Україна?

11) Робітник-ударник у літературу.

У «Літрапорті» взяли участь 120 поетів та письменників (з них 31 ударників—робітників, які малюють реконструктивну добу та соціалістичне будівництво у місті й на селі.

Рапорт упорядкували П. Кривенко та Б. Клебанів, за редакцією С. Пилипенка та Ів. Лакізи.

Оформлення Василя Ермілова та І. Письменного.

Рапорт роздано всім делегатам 12-го з'їзду рад. Крім того рапорт поступив у продаж. Оформлено «Літрапорт» дуже вдало. вміщено портрети всіх письменників, які взяли в ньому участь.

Весь гонорар за матеріал, що вміщений у «Літературі», автори віддали до фонду збудування дирижабля «Клим Ворошилов».

Ціна «Літрапорту» в окремому продажі—5 карб.

ВЕЧІР ТВОРЧОСТИ ПОЕТА СТ. КРИЖАНІВСЬКОГО

В перших числах березня ц. р. на літфаці Інституту Педпрофосу в Харкові гурток «Літературознавства й критики» влаштував літературну вечірку з розглядом творчості молодняківця Ст. Крижанівського, зокрема його збірки «Енергія». В цій вечірці брали участь члени ВУСПП та «Молодняка», т. т. Доленго, А. Клочья, В. Ерохін, К. Давид, Ів. Гончаренко та інші.

Вечірку було спрямовано на широку аналізу поетичної творчості Ст. Крижанівського, його основної тематики, художніх засобів тощо.

Зі вступним словом про характеристику збірки «Енергія» виступив від літорганізації «Молодняк». Тов. К. Давид, який зазначив, що у творчості Крижанівського видно певний творчий зріст, як поета. Яскраво відбивається в поезії правильне пролетарське сприймання дійсності. Автор виразно уявляє свою програму, як поета, що своєю творчістю має служити соцбудівництву.

Основні хиби показано такі: дуже мало конкретної класової загостреності в поезії. Захоплення темою будівництва, без відтворення конкретного класового будівника пролетаря. Замала політична загостреність, а поруч переборщення суб'єктивного ліризму. Закінчуючи, зазначив, що попри всі ці хиби, збірка «Енергія» є свіжий вступ Ст. Крижанівського в літературу.

Після доповіді тов. Крижанівський зачитав свої останні поезії.

В обговоренні брали участь т. т. Терновський, Клочья, Фомін, проф. Булаховський, Павлій, Доленго, Мойсєєнко, П'ятківський, Ерохін.

Основні моменти, на яких спинялись в обговоренні, це слабка окресленість тем, але здебільша пояснюють тим, що поет ще шукає засобів оформлення актуальної тематики, замала політичної окресленості й конкретності змісту в багатьох віршах, часткове відставання форми від змісту. Подруге, в збірці «Енергія» недосконало засвоєно діалективний підхід до теми, ще не досить повзвився поет фіксувати нашу сучасність в рухові, в дії. Потрете, значна перевага ліричних суб'єктивізованих настроїв у цілій поезії.

Особливо характерний виступ був виключеного з «Молодняка» тов. П'ятківського, який намагався апелювати до аудиторії свої «розходження» з «Молодняком», нападаючи на молодняківську поезію, загалом виходячи зі своїх «перевальських» позицій.

В заключному слові т. К. Давид подав виразну настанову щодо визначення становища сучасної поезії. Гостро виступив проти тенденцій та спроби деяких т. т. назвати Ст. Крижанівського тільки потенційним пролетарським, або ще більше «щирим» поетом.

Не дивлячись на те, що Ст. Крижанівський був під впливом гірших ідеологічно сторін творчості Бажана тощо, а особливо

Плужника, все таки Крижанівський є безперечно наш пролетарський, комсомольський поет, в якого виразна клясово-пролетарська творчість перемагає й перемагає невиразні розпливчаті лірико-суб'єктивістичні поезії.

Н. Моїсеєнко

КОНФЕРЕНЦІЯ «МОЛОДНЯК» ЗАПОРІЖЖЯ — ДНІПРЕЛЬСТАНУ

На терені Запоріжжя, де розгортаються такі величезні будівництва, як Дніпрельстан, промислові та агрокомбінати навколо нього, «Комбайнбуд», соціалістичне місто «Велике Запоріжжя»,—відбулася літературна конференція.

11—12-го березня ц. р. відбулася 1-ша конференція організації пролетарських, комсомольських письменників «Молодняк» Запоріжжя-Дніпрельстану, вкупі з робітниками-ударниками, призваними до літератури, об'єднаними в літературно-рецензентських гуртках підприємств. Це перша конференція не тільки літорганізації «Молодняк», ще взагалі 1-ша літературна конференція на терені велетенських будівництв п'ятирічного плану.

1-ша конференція працювала за таким порядком денним:

1. Культурна революція та завдання комсомолу (доп. МК ЛКСМУ Д. Фальківський).

2. Пролетарська література в реконструктивний період і завдання літорганізації «Молодняк»—(доп. ЦБ «Молодняк» К. Давид).

3. Звіт бюро «Молодняк» Запоріжжя-Дніпрельстану (доп. юр. Костюк).

4. Вибори бюро та ревкомісії.

Вся конференція пройшла під гаслами призову робітника-ударника до літератури та консолідації всіх пролетарських, літературно-мистецьких сил Запоріжжя. Під гаслами консолідації всіх пролетарських, літературних кадрів стовідсоткового повороту літорганізації лицем до виробництва, до промфінплану. Під гаслами непримиренної боротьби за Ленінське розв'язання національної політики партії більшовиків, за високу якість і ідейну чистоту пролетарської літератури—поставленої на рівень завдань доби соціалі-

стичної реконструкції, доби розгорнутого наступу соціалізму на всьому фронті:

До конференції й на конференції, організація перевела велику боротьбу проти т-зв. «струмівщини», протиміщанських, богемських й антипролетарських тенденцій серед початківців непролетарського складу.

Ряд фактів, викритих серед вичищеної частини початківців, як хуліганство і навіть писання контрреволюційних епіграм на п'ятирічку й промфінплан говорить про те, що клясова боротьба в низових літорганізаціях проходить теж досить загострено, а це у свою чергу вимагає мобілізації всіх сил на боротьбу проти вилазок клясового ворога.

Тільки корінна перебудова роботи, ще більше наближення до виробництва, призов ударника, комсомольця до літератури. висування нового робітничого творчого активу, керівництва, все це у великій мірі забезпечить чистоту лав і чистоту творчої роботи.

Проти буржуазних меншовицьких теорій в сучасному літературознавстві, проти «праволівих» опортуністів у теоретичній і художній практиці пролетарської літератури.

Конференція надіслала вітальні телеграми до ЦК ЛКСМУ, секретаріату ВУСПП у та Центрального Бюро «Молдняка». У телетрамі до ЦБ, конференція, вітаючи напостівське керівництво Всеукраїнської організації пролетарських, комсомольських письменників, дала обіцянку, що «Молодняк» Запоріжжя-Дніпрельстану надалі буде боротися під напостівськими прапорами за здійснення в найкоротший історичний термін гегемонії пролетарської літератури.

На конференції обрано Бюро та ревізійну комісію «Молодняк» Запоріжжя-Дніпрельстану. Члени Бюро: т.т. Юр. Костюк, Мик. Шпак, К. Бедзь (робітник-ударник паровозо-ремонтного заводу). Кандидати:—т.т. Сенік, Нудель (робітник-ударник заводу «Комунар»). Члени ревізійної комісії:—т.т. Клебанов, Шамес, (робітник-ударник заводу «Комунар»); Біловський.

Всі доповіді 1-шої конференції «Молодняк» Запоріжжя-Дніпрельстану та резолюції по них будуть видані окремою збіркою.

РЕЗОЛЮЦІЯ СЕКРЕТАРІАТУ

БелАПП'у з 1-XII-30 р.

Білоруська асоціація пролетарських письменників надзвичайно обурена діяльністю контрреволюційної організації Білоруських націонал-демократів. Чорна зграя колишніх білих міністрів, офіцерів, царських чиновників і буржуазних інтелігентів, прикриваючися брехливими наговорами про бажання працювати під керівництвом Радянської влади й Комуністичної партії, коваючи свою контрреволюційну національ-демократичну суть, не покидаючи своєї шкідницької роботи, готувала знищення диктатури пролетаріату через організацію інтервенції, готувала реставрацію буржуазного ладу. Ці контрреволюціонери готували неволю робітникам і основним масам селянства в ім'я інтересів куркульства і буржуазії. Замість Радянської Білорусі, де робітники, в союзі з основними масами селянства, при братній допомозі трудящих СРСР, нечувано швидкими темпами будують соціалістичне господарство і свою національну формою і соціалістичну змістом культуру, будують нове життя—білоруська контр-революційна національ-демократія готувалась відновити буржуазну фашистську колонію західного капіталу.

Вони хотіли ідеологічно впливати на маси молоді, вони пролазили до органів Наркомосвіти, у школи і дослідні інститути, звідціль пробували затуманити класову свідомість мас. Вони висовували старих буржуазних, національ-демократичних спеців і пробували перешкодити висуватись здатнішим молодим кадрам з робітників і трудящого селянства. Вони пролізли до органів Білоруського державного видавництва, щоб звідтілі вести боротьбу проти Білоруської пролетарської літератури і соціалістичної культури. Вони пролізли до рад літературних організацій і театрів і звідтілі намагались дезорганізувати й шкодити розвитку пролетарського мистецтва й літератури. Національ-демократам пощастило навіть поширити свій вплив і на окремих слабкіших членів БелАПП'у. В галузі мови вони орієнтувались на засмічування білоруської мови полонізмами й незрозумілими новотворами й систематично переслідували всякі нові радянські слова, маючи за мету відірвати бі-

лоруську культуру від пролетарських культур інших народів СРСР. Вони ідеалізували минувшину, висовували лозунг орієнтації на буржуазний Захід, щоб відірвати розвиток білоруської культури від пролетарського шляху, щоб скерувати цей розвиток у річище буржуазної, націоналістичної культури.

Вони були виразниками інтересів куркульства і буржуазії, маскуючись розмовами про єдність білоруської нації, щоб притупити класову чуйність трудящих до своїх ворогів,—і ця зграя білоруських контр-революційних національ-демократів на ділі єдналися з запеклими ворогами білоруської нації, російськими чорносотенцями, польськими поміщиками й фашистами. За часів царату й керенщини теперішні «незалежники» не йшли далі «куцої автономії» Білорусі у складі російської капіталістичної держави. За часів Денікіна вони були за «єдину, неподільну», а недавно тихо потискали руку монархістові і великодержавникові Карському. В минулім вони прославляли кайзера Вільгельма і преклонялися перед Пілсудським, а недавно вели таємні переговори з агентами польського фашизму і прославляли на сторінках радянських видань фашистського агента Луцкевича.

Машкару з білоруського контр-революційного національ-демократизму зірвано. Справжнє лице ворога виявлено. Трудящі БРСР, які героїчно боролися проти царату, проти німецьких і польських окупантів, — знайдуть сили, щоб змести на смітник історії нікчемний білоруський національ-демократизм, разом з його союзниками і оборонцями.

Білоруська Асоціація Пролетарських Письменників, яка з перших днів свого заснування вела боротьбу проти білоруського національ-демократизму, у відповідь на контрреволюційний замах білоруських національ-демократів, ще активніше й послідовніше буде творчістю й громадською роботою боротися за генеральну лінію Комуністичної партії;

Висвітлювати перед трудящими масами контр-революційну суть білоруського національ-демократизму в усіх його виявах;

Творчістю і працею зміцняти обороноспроможність нашої країни.

Ще непримиренніше ставитись до національ-демократичних хитань у лавах Біл. АПП'у, до національ-опортуністів примиренців, цих фактичних агентів контр-революційного національ-демократизму в своїх лавах.

Рішуче очищати свої лави від національ-демократичних елементів і від одвертих чи замаскованих їхніх прихильників.

Виявляти і забезпечувати умови розвитку робітників-письменників початківців, втягати їх до своїх лав, ще ширше розгортати заклад робітників-ударників до літератури; організовувати десятки літературних гуртків, студій, семінарів, виховувати нові кадри пролетарської літератури.

Ще міцніше гуртувати свої лави, ще дужче налагоджувати міцний зв'язок між Біл. АПП'ом і пролетарською літературою РСРС, а також з революційною і пролетарською літературою всього світу, щоб своєю творчістю і працею бути поборниками справи інтернаціональної солідарності трудящих, їхньої спільної боротьби за всесвітній Жовтень.

Геть контрреволюційний білоруський національ-демократизм, агентуру Західного імперіялістичного фашизму!

Геть опортуністів примиренців, підголосників національ-демократизму!

Хай живе КП(б)Б, проводир трудящих Радянської Білорусі!

Хай живе Інтернаціональна єдність усіх національностей і їхня спільна боротьба проти своїх ворогів, незалежно від її національного офарблення!

Хай живе білоруська пролетарська література!

Хай живе О. Д. П. У., славетний вартівий Жовтневих перемог!

Секретаріят Бел АПП'у

Я. Лімановський, Р. Мурашка,
П. Галавач, М. Лінков, Іл. Барашка,
В. Сербента, М. Мислінський,
Сенкевич, Дунець.

ПОШИРЕНЕ ЗАСІДАННЯ ЦБ «МОЛОДНЯКА»

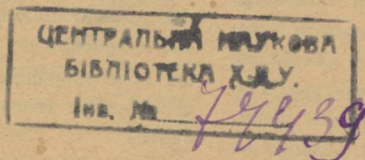
30.III—2.IV-31 року відбулося поширене засідання ЦБ «Молодняка». ЦБ розглянуло резолюцію Бюра ЦК ЛКСМУ на доповідь «Молодняка» та сконструювало секретаріат «Молодняка».

В своїй резолюції ЦБ цілком і повністю приєднується до резолюції Бюра ЦК ЛКСМУ. Всі товариші одностайно відзначили нецільність організаційного об'єднання «Молодняка» з ВУСПП'ом, нецільність ліквідації «Молодняка» на даному етапі розвитку пролетарської літератури.

Утворено секретаріат «Молодняка» з 11 чоловіка. До секретаріату ввійшли персонально такі товариші: Коваленко, Усенко, Гончаренко, Клочья, Мускін, Саченко (Київ) К. Давид, Корнійчук Ол., Мізюн Г.

На найближчому засіданні ЦБ до секретаріату буде введено двох робітників-ударників, призваних до пролетарської літератури.

Ухвалено скликати конференцію «Молодняка» на 1 червня. Восени передбачається скликати II Всеукраїнський З'їзд «Молодняка», що буде приурочений до п'ятирічного ювілею літ. організації.

З М І С Т

	Стор.
Піднести роботу „Молодняка“ на рівень завдань соціалістичного будівництва.	3
Резолюція ЦК ЛКСМУ на доповідь ЦБ „Молодняка“	5
Резолюція поширеного засідання Центрального Бюра „Молодняка“	11
П. Резніков—Риштовання (п'єса)	19
Надія Хоменко—Порядкую уперто свій час	62
Матвій Ройтенблат—Штурмова ніч	63
Павло Кононенко—Бій	64
Ж. Бакун—Копокоїст	65
Віктор Гудим—Коса лінія	109
Павло Кононенко—Мій плян	114
Р. Мурашка—Боротьба проти національ-демократичних лицарів у білоруській літературі	115
Євген Адельгейм—Крива романтики	129
Серед книжок та журналів: „Вугілля на гора“. Альманах. Уложив Степан Крижанівський—Г. Г.; М. Тардов „Шанці“—О. Кін; Дніпровський І. Анатема—Ів. Оришкевич	136-137
Літературно-мистецька хроніка: Консолідація сил пролетарської літератури; Літрапорт письменників всеукраїнському з'їздові Рад; Вечір творчості поета Ст. Крижанівського; Конференція „Молодняк“ Запоріжжя-Дніпрельстану; Резолюція секретаріату Бел. АПП'у з І-ХІІ-30 року; Резолюція поширеного засідання ЦБ „Молодняк“	138-144

